

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tadej Poljanšek

**Potencial socialnega podjetništva pri razbremenitvi socialne države v
Sloveniji**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tadej Poljanšek

Mentorica: doc. dr. Tatjana Rakar

**Potencial socialnega podjetništva pri razbremenitvi socialne države v
Sloveniji**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2017

ZAHVALE

Rad bi se zahvalil mentorici dr. Tatjani Rakar za strokovno pomoč, svetovanje in usmerjanje pri nastajanju diplomskega dela.

Zahvalil bi se rad tudi mojima staršema, ki sta me podpirala, me spodbujala in verjela vame skozi vsa leta mojega študija.

Zahvaljujem se tudi prijateljema Hmariju in Nastji za pomoč in podporo pri nastajanju diplomskega dela.

Nazadnje gre največja zahvala ob nastajanju diplomskega dela moji partnerki Moniki, ki mi je kljub skrbi za sina Marka in dom nudila vso podporo in me spodbujala tudi, ko zaradi vseh obremenitev nisem verjel v lastni uspeh.

Potencial socialnega podjetništva pri razbremenitvi socialne države v Sloveniji

Socialno podjetništvo je veja socialne ekonomije, ki v mnogih evropskih državah pomembno prispeva k povečanju stopnje socialne pomoči, družbenega vključevanja, zaposlovanja, aktivacije lokalnega prebivalstva, splošne solidarnosti in splošne družbene blaginje. V slovenskem prostoru je koncept socialnega podjetništva trenutno še v povojih. Socialno podjetništvo obsega le majhen del celotnega slovenskega bruto domačega proizvoda in zaposluje manjši odstotek prebivalstva kot v drugih evropskih državah. Po ocenah nekaterih študij socialno podjetništvo v Sloveniji predstavlja še neizkoriščen potencial, razvoj pa kljub nekaterim prednostim slovenskega okolja omejujejo številne zaviralne okoliščine.

V diplomski nalogi bom analiziral trenutno stanje socialnega podjetništva v Sloveniji ter raziskal potencialne socialnega podjetništva za razbremenitev socialne države. Stanje socialnega podjetništva ter omejitve in prednosti, ki obstajajo na tem področju, bom analiziral na podlagi lastne kvalitativne raziskave. Rezultate bom primerjal s sekundarno kvalitativno raziskavo, opravljeno na tem področju. S kvalitativnimi intervjuji bom raziskal tudi potencialne socialnega podjetništva za razvoj in razbremenitev socialne države, poleg tega pa analiziral še potencialne za aktivacijo, vključevanje in zaposlovanje ranljivih skupin in težje zaposljivih skupin v socialnih podjetjih.

Ključne besede: socialno podjetništvo, potenciali socialnega podjetništva, socialna država, razbremenitev socialne države.

The potential of social entrepreneurship in relieving the welfare state in Slovenia

Social entrepreneurship is a branch of the social economy which in many European countries makes an important contribution to increasing the level of social assistance, social inclusion, employment, activation of the local population, general solidarity and general social well-being. In Slovenia the concept of social entrepreneurship is still in its infancy, while social entrepreneurship accounts for only a small part of the total Slovenian gross domestic product and employs a smaller percentage of the population than in other European countries. According to the estimates of studies, social entrepreneurship in Slovenia presents untapped potential, while development, despite some of the advantages of the Slovenian environment, is constrained by numerous inhibiting circumstances.

In my graduation thesis I will analyze the current state of social entrepreneurship in Slovenia and further explore the potentials of social entrepreneurship to relieve the welfare state. The state of social entrepreneurship and the limitations and advantages that exist in this field will be analyzed on the basis of my own qualitative research, and I will compare the results with the secondary qualitative research carried out in this field. With qualitative interviews I will further explore the potentials of social entrepreneurship to develop and relieve the welfare state and finally explore the potentials for activating, integrating and employing vulnerable groups and difficult-to-employ groups in social enterprises.

Key words: social entrepreneurship, potential of social entrepreneurship, welfare state, relieving the welfare state.

Kazalo

1 Uvod.....	7
2 Socialno podjetništvo	10
2.1 Definicija socialnega podjetništva	10
2.2 Katere vrzeli tržnega gospodarstva in socialne države lahko zapolni socialno podjetništvo?	13
2.3.1 Niz indikatorjev idealno tipskega socialnega podjetja	16
2.3.2 Financiranje socialnih podjetij.....	17
2.3.3 Prispevek socialnega podjetništva k družbi	18
3 Pravna ureditev socialnega podjetništva v Sloveniji	19
3.1 Tipi socialnih podjetij v Sloveniji	20
4 Stanje socialnega podjetništva in omejitve, prednosti ter potenciali socialnega podjetništva za razbremenitev socialne države	21
4.1 Stanje tretjega sektorja v Sloveniji.....	22
4.2 Stanje socialnega podjetništva v Sloveniji	24
4.2.1 Analiza ovir, prednosti in potencialov socialnega podjetništva v Sloveniji	25
4.2.2 Analiza stanja socialnega podjetništva v Sloveniji.....	29
4.2.2.1 Analiza stanja socialnega podjetništva na podlagi sekundarne kvalitativne raziskave.....	30
5 Kvalitativna raziskava o stanju socialnega podjetništva in potencialih socialnega podjetništva za razbremenitev socialne države v Sloveniji – Analiza intervjujev s socialnimi podjetniki	34
5.1 Namen raziskave in raziskovalna vprašanja.....	35
5.2 Metodologija kvalitativne raziskave	35
5.3 Predstavitev vzorca in interpretacija rezultatov	37
5.3.1 Opis vzorca	37
5.3.2 Analiza stanja socialnega podjetništva v Sloveniji.....	37

5.3.3 Potenciali socialnega podjetništva za razbremenitev socialne države	42
6 Sklep.....	49
7 Literatura	52

Kazalo grafov

Graf 4.1: Število organizacij tretjega sektorja v obdobju 1965-2007	25
Graf 4.2: Število nevladnih organizacij v obdobju 2009-2015.....	25

Kazalo slik

Slika 2.1: Umestitev koncepta socialnega podjetništva	15
Slika 2.2: Financiranje socialnega podjetništva	17

Kazalo tabel

Tabela 2.1: Definicije socialnega podjetništva	13
Tabela 4.1: Ovire za razvoj socialnega podjetništva.....	27
Tabela 4.2: Prednosti in potenciali za razvoj socialnega podjetništva v Sloveniji	29

1 Uvod

Konec hladne vojne, razpad Sovjetske zveze in razpad socialističnih in komunističnih režimov več kot četrto stoletja nazaj, je ponudil možnost za razmah kapitalističnega sistema v svoji najbolj čisti obliki, obliki kapitalizma prostega trga. Ekonomija prostega trga se je začela širiti po svetu, med drugim na Kitajskem, v vzhodni Evropi, jugovzhodni Aziji in celo v državah nekdanjega sovjetskega bloka. V kapitalističnem sistemu vidimo velik napredek na področju tehnološkega inoviranja, področju izobraževanja, področju znanstvenih odkritij in nenazadnje vidimo tudi pomenljiv družbeni napredek (Yunus 2007, 3).

V zlatih letih kapitalizma se je zdelo, da rast, napredek, potrošnja in obseg proizvodnje nimajo meja. V današnjih časih se vse bolj zavedamo učinkov, ki so posledica kapitalistične ureditve. Nekateri pravijo, da je kapitalizem, kot ga poznamo danes, svojevrstna 'pošast', ki jo okarakterizira predvsem želja po vse večji rasti, produkciji in potrošnji, ki jo poganja potrošniška kultura. Danes lahko zaradi hitre rasti kapitalizma govorimo celo o tako imenovanem turbokapitalizmu. Kot navaja Yunus (2007, 3), v rast kapitalizma ne moremo dvomiti, vendar moramo vedeti, da vsi nismo deležni koristi te rasti in napredka v enaki meri.

Za prikazovanje neenakosti in segregacije so zelo zgovorni podatki o globalni distribuciji prihodkov. Kar 94 odstotkov prihodkov gre v roke 40 odstotkov prebivalstva, medtem ko preostalih 60 odstotkov prebivalstva živi od zgolj 6 odstotkov svetovnega prihodka (Yunus 2007, 3). Poleg dejstva, da je kapital neenako razdeljen, je opaziti tudi ogromno razliko v distribuciji kapitala po svetu ter posledično tudi velike razlike v distribuciji revščine. Razkorak med svetovnim severom in jugom ter med najbogatejšimi in preostalimi, se je zadnjih nekaj desetletjih še povečal.

Kot posledica rasti kapitalizma je po podatkih nekaterih avtorjev tudi neprofitni sektor ekonomije relativno močan. Do tega zaključka so prišli tudi raziskovalci v primerjalnem projektu Johns Hopkins za neprofitni sektor, kjer Salamon in drugi (2014, 15) s podatki prikazujejo moč neprofitnega sektorja oziroma sektorja civilne družbe. Opravljena analiza je vključevala 36 držav, od tega 16 razvitih industrijskih držav, ki vključujejo države Severne Amerike, Severne Evrope in Azije, 15 razvijajočih se držav, ki obsegajo države Latinske Amerike, Afrike, Srednjega Vzhoda, Južne Azije ter 5 tranzitnih držav srednje in vzhodne Evrope (Salamon in drugi 2014, 6). Glede na ugotovitve raziskav avtorji ugotavljajo, da je sektor civilne družbe že v devetdesetih letih devetnajstega stoletja imel skupne izdatke v višini

1.3 trilijone \$ skupaj med 36 državami, kar predstavlja kar 5,4 odstotke bruto domačega proizvoda vseh omenjenih držav. Če to številko postavimo v kontekst in si zamislimo, da bi sektor civilne družbe lahko bil samostojna država, bi njena ekonomija predstavljala sedmo največjo ekonomijo na svetu (Salamon in drugi, 2014, 15).

Ena izmed vse bolj popularnih in razvijajočih se pravno-organizacijskih oblik organizacij, ki so del socialne ekonomije predvsem v Evropi in Ameriki, je socialno podjetništvo. Ta koncept sicer ni povsem nov, popularnost in posledični razmah na raziskovalnem področju pa je doživel šele v zadnjem času.

V Sloveniji je od leta 2012 naprej še posebej opaziti porast študij na področju socialnega podjetništva, na kar je vplivalo tudi sprejetje zakona o socialnem podjetništvu v letu 2012 ter Strategije razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013–2016 v letu 2013. Da je zanimanje za socialno podjetništvo v porastu, potrjuje tudi podatek o vse večjem številu diplomskih in magistrskih del, ki nastajajo na to temo (Berginc 2015, 11–12). Dodatno naš argument, da se zanimanje za socialno podjetništvo povečuje, podkrepi še dejstvo, da se v register socialnih podjetij registrira vse več socialnih podjetnikov. Junija 2013 je bilo tako v registru socialnih podjetij registriranih 20 socialnih podjetij (Zidar 2013, 295), konec leta 2014 je ta številka narasla na 56 registriranih socialnih podjetij (Domenik in Česnik 2015a, 42), po zadnjih podatkih na dan 19. 5. 2017, pa je v evidenci socialnih podjetij registriranih kar 253 socialnih podjetij (MGRT 2017).

Vendar pa iz števila registriranih socialnih podjetij še ne moremo sklepati, da se socialno podjetništvo v Sloveniji hitro razvija ter trajnostno vzpostavlja nova, družbeno naravnana podjetja, ki so samozadostna in s svojo vizijo in inovativnostjo idej pristopajo k reševanju družbenih problemov.

V diplomskem delu se bom ukvarjal s področjem socialnega podjetništva, raziskoval bom ovire in omejitve, ki nastajajo pri razvoju socialnega podjetništva in poskušal ugotoviti potencialne socialnega podjetništva za razbremenitev socialne države v Sloveniji. Za širšo osvetlitev problema bom v kvalitativnem delu naloge izvedel intervjuje s socialnimi podjetniki in s tem pridobil mnenja in izkušnje o izzivih, s katerimi se soočajo kot socialni podjetniki.

Socialno podjetništvo vsekakor pridobiva na razpoznavnosti in popularnosti v Evropi, Ameriki in vse bolj tudi v Sloveniji. Mnogi so mnenja, da je za porast socialnega podjetništva odgovorna ekonomska kriza, ki je posameznika prisilila, da se usmeri v novo obliko podjetništva in nove inovativne produkte in storitve, ki pomagajo hkrati lokalnemu okolju, socialni državi in širši

družbi. In kljub temu, da se nekatera podjetja rodijo iz inovativne ideje in čiste nuje po preživetju, je zaznati, da se tudi vse več tradicionalnih podjetij zaveda, da je potrebno delovati družbeno odgovorno.

Proces prehajanja iz tradicionalnega podjetništva v socialno podjetništvo oziroma družbeno odgovorno podjetništvo bi lahko opisali tudi z Schumpeteriansko kreativno destrukcijo (Schumpeter 1947 v Yujuico 2008, 496), kjer socialni podjetniki z uvajanjem novih, bolj inovativnih podjetij poskušajo spremeniti družbo, saj s svojo kreativnostjo uničujejo stare prakse in uveljavljajo nove. Konkretno v sodobni družbi to pomeni dekonstruiranje sodobnega racionalnega človeka ali Homo economicusa, ki je zmožen hitro in brez vsakega truda v vsaki situaciji presoditi vrednost in stroške določene akcije (Yujuico 2008), ter se na podlagi te presoje odločiti o najbolj racionalnem ravnanju. To najpogosteje pomeni ekonomsko učinkovito ravnanje z manjšo mero razmisleka o družbenem vplivu.

V prvem delu naloge obravnam različne definicije socialnega podjetništva, analiziram vrzeli, ki jih lahko zapolni socialno podjetništvo in orišem indikatorje idealno tipskega socialnega podjetja. Nadalje v prvem delu naloge analiziram še oblike financiranja socialnih podjetij, prispevek socialnega podjetništva k družbi in pravno ureditev socialnega podjetništva v Sloveniji. V osrednjem delu naloge je glavna tema analize stanje socialnega podjetništva v Sloveniji in potenciali socialnega podjetništva za razbremenitev socialne države ter potenciali za vključevanje, aktivacijo in zaposlovanje težje zaposljivih skupin in najranljivejših skupin. Stanje socialnega podjetništva analiziram s pomočjo literature in raziskav na področju socialnega podjetništva, potenciala za razbremenitev socialne države in potenciala za vključevanje, zaposlovanje in aktivacijo ranljivih skupin ter težje zaposljivih skupin pa analiziram v empiričnem delu naloge z lastno kvalitativno raziskavo s predstavniki socialnih podjetij. V sklepu naloge povzamem ugotovitve stanja socialnega podjetništva v Sloveniji in izpostavim potenciala, ki jih ima socialno podjetništvo za aktivacijo, vključevanje in zaposlovanje ranljivih skupin ter težje zaposljivih skupin in posledično tudi za razbremenitev socialne države.

2 Socialno podjetništvo

Prvi, vsebinski del moje diplomske naloge se bo osredotočal na definiranje pojma socialnega podjetništva, na delovanje socialnega podjetništva znotraj različnih sektorjev družbe in prekrivanje delovanja med različnimi sektorji družbe. V delu poglavja bom opisal še različne načine financiranja socialnih podjetij in s pomočjo literature skušal analizirati na kakšen način socialno podjetništvo zapolnjuje vrzeli s strani gospodarstva in države. Nazadnje bom raziskal še doprinos socialnega podjetništva družbi.

2.1 Definicija socialnega podjetništva

Socialno podjetništvo ni nov pojav. Družbeno in solidarnostno usmerjena ekonomija je posledica francoske politike devetnajstega stoletja, ki se je poskušala odzvati na velik razmah kapitalizma tistega časa (Fayolle in Matlay, 2010, 3). V akademskih vodah znanstvenega raziskovanja pa je socialno podjetništvo še precej v povojih (Anderson in Dees, 2006, 144). Zato ni čudno, da na področju socialnega podjetništva ne obstaja enotna definicija tega pojava. Pri tem se lahko vprašamo ali bo enotna definicija socialnega podjetništva kdaj sploh obstajala, kajti sam pojav vključuje množico različnih organizacijskih struktur podjetij in organizacij, ki delujejo na področju socialnega podjetništva in se v različnih merah vključujejo v posamezne družbene sektorje. Kot navaja Nicholls (2006, 10), je glavni razlog za očitno pomanjkanje jasnosti v definiciji socialnega podjetništva prav dinamična fleksibilnost tega pojava, ta fleksibilnost pa je hkrati tudi osnova za izreden vpliv, ki ga ima socialno podjetništvo. Socialni podjetniki in njihova omrežja, pravi Nicholls (2006, 10), izkazujejo neizprosno voljo in osredotočenost na sistemske družbene spremembe ter pri tem ne upoštevajo institucionalnih ter organizacijskih meja in norm.

V literaturi zasledimo množico konceptov, ki jih lahko obravnavamo kot koncepte, sorodne socialnemu podjetništvu ali koncepte, ki vključujejo socialno podjetništvo, a hkrati zajamejo tudi širšo mrežo organizacij. Tak koncept je na primer koncept socialne ekonomije, ki je širši od koncepta socialnega podjetništva.

Koncepti, ki jih pogosto najdemo v literaturi na področju socialnega podjetništva so: skupnostno podjetništvo (angl. Community entrepreneurship), agenti družbenih sprememb, institucionalni podjetniki, podjetne neprofitne organizacije, družbene inovacije in drugi (Mair 2010, 16). Kljub temu, da vsi omenjeni koncepti vsebujejo dimenzijo družbenega vpliva oziroma družbene spremembe, se med seboj bistveno razlikujejo glede akterjev, ekonomskega in

družbenega konteksta, mehanizmov in teorij družbenih sprememb, ki so uporabljeni v posameznem konceptu (Mair 2016, 16).

V spodnji tabeli (glej Tabela 2.1) so predstavljene različne definicije socialnega podjetništva različnih avtorjev in institucij. Z omenjeno tabelo želim prikazati obilico definicij, ki obstajajo za pojem socialnega podjetništva in vidike o usmeritvi, vlogi in delovanju socialnih podjetij.

Tabela 2.1 Definicije socialnega podjetništva

Avtor	Definicija avtorja/organizacije
REDF (Roberts enterprise development fund)	Socialno podjetništvo je podjetništvo, ki ustvarja prihodke z namenom ustvarjanja ekonomskih priložnosti za posameznike z zelo nizkimi prihodki.
Crossan in drugi	Socialna podjetja so tiste organizacije, ki jih vodi družbena misija in so priredila svoj ekonomski poslovni model, da bi dosegla svoje družbene cilje.
DTI (Department of trade and industry)	Socialno podjetje je podjetje s primarno družbenimi cilji, čigar presežki so predvsem reinvestirani za ta namen v podjetje ali v skupnost, namesto da jih vodi potreba po maksimizaciji profita za delničarje in lastnike.
Paton	Socialno podjetje je - enostavno rečeno, organizacija, kjer ljudje delujejo kot v zasebnem podjetju, a v tem primeru podjetno ne delujejo zaradi denarja. Definirano na ta način, je socialno podjetje samo generični pojem, ki obsega veliko število različnih tipov organizacij (ravno tako kot veliko tipov obsegajo zasebna podjetja).
Austin	Socialno podjetništvo je inovativno, vključuje aktivnosti, ki ustvarjajo družbeno vrednost ter se lahko pojavlja znotraj neprofitnega ali kjerkoli na območju zasebnega ali javnega sektorja.
Cho	Socialno podjetništvo je niz institucionalnih praks, ki združuje prizadevanje za uresničevanje finančnih ciljev in prizadevanje za promocijo vsebinsko temeljnih vrednot.

Perrini/ Vurro	Socialno podjetništvo definiramo kot dinamični proces, ki ga ustvarja in upravlja posameznik ali skupina (»inovativni socialni podjetnik«), ki si prizadeva izkoristiti družbeno inovacijo, s podjetniško miselnostjo in močno potrebo po uspehu, z namenom ustvarjanja nove družbene vrednosti na trgu in v širši skupnosti.
Robinson	Socialno podjetništvo je proces, ki vključuje: identifikacijo določenega družbenega problema in rešitev za ta določeni problem, ocenjevanje družbenega vpliva, poslovnega načrta in ocenjevanje trajnosti podjetja ter ustvarjanje družbenega cilja, ki se osredotoča na dobiček, ali na poslovno usmerjeno neprofitno organizacijo, ki zasleduje dvojno ali trojno bistvo.
Mair/ Noboa	Socialno podjetništvo si prizadeva za inovativno uporabo kombiniranih virov, da zasleduje priložnosti s ciljem ustvarjanja organizacij in/ali praks, ki ustvarjajo trajno družbeno korist.
Hockerts	Socialna podjetja so hibridna podjetja, ki brišejo meje med profitnim, podjetniškim svetom ter javnimi in neprofitnimi organizacijami, ki jih žene družbeno poslanstvo. Ne sodijo povsem ne pod eno ali drugo sfero organizacij.
Haugh	Socialno podjetje je skupni termin za razpon organizacij, ki poslujejo z družbenim ciljem.
Thompson in Doherty	Socialna podjetništva so - povedano preprosto - organizacije, ki poskušajo poiskati podjetniške rešitve za reševanje družbenih problemov. Te organizacije se morajo razlikovati od drugih, družbeno naravnanih organizacij in iniciativ, ki doprinesejo (včasih pomembne) koristi skupnostim, a ne želijo in ne iščejo poti, kako postati »podjetja« (klasična profitna podjetja).
Inštitut za socialne podjetnike	Socialno podjetje je katerakoli organizacija v kateremkoli sektorju, ki uporablja strategije zasluženega dohodka, za zasledovanje dvojnega ali trojnega bistva bodisi sama (kot podjetje v družbenem sektorju), ali

	kot del mešanega toka dohodkov, ki vključuje dobrodelne prispevke in subvencije iz javnega sektorja.
--	--

Vir: Mair in drugi (2006, 4–5); Brouard in Larivet (2010, 34–38).

2.2 Katere vrzeli tržnega gospodarstva in socialne države lahko zapolni socialno podjetništvo?

Glavni namen socialnega podjetništva, poleg ustvarjanja novih podjetniških idej z družbenim namenom, je zagotavljanje socialnih in societalnih potreb, ki niso bile naslovljene s strani države ali komercialnega sektorja (Fayolle in Matalay 2010, 1). Kot sem omenil že v uvodu diplomske naloge, se razlike med najbogatejšim in najrevnejšim delom svetovnega prebivalstva še povečujejo. Vse več kapitala je v rokah peščice, po drugi strani pa odločno prevelik del prebivalstva živi na robu preživetja. Po podatkih svetovne banke je štela svetovna populacija v letu 2003 okoli 6,3 milijarde prebivalstva (World Bank 2004 v Nicholls 2006, 1). Od tega je po grobih ocenah polovica prebivalstva bila primorana preživeti z zgolj dvema dolarjema na dan. Več kot milijarda prebivalstva trpi zaradi podhranjenosti in nima dostopa do pitne vode in kar 2,4 milijarde svetovnega prebivalstva nima zagotovljenih osnovnih higienskih standardov (World Bank 2004 v Nicholls 2006, 1).

Neoliberalni prosti trg se z družbenimi problemi kot so revščina, neenakost, lakota, žeja in bolezni, ki pretijo velikemu številu svetovnega prebivalstva, ne spopada učinkovito. Po navedbah Yunusa (2006, 41) je neoliberalni trg slabo opremljen za spopadanje z družbenimi problemi. Hkrati pa je prav prosti trg tisti, ki močno prispeva k ustvarjanju družbenih problemov kot so: okoljske nevarnosti, neenakost, zdravstveni problemi, brezposelnost, kriminal in ostalim družbenim problemom. Ker se trg šteje kot nezmožnega za spopadanje z družbenimi problemi, se ta odgovornost pogosto prenese na javni sektor (Yunus 2006, 41).

V času ekonomske krize je prišlo do odmika javnega sektorja v soočanju z družbenimi problemi in posledično zmanjšanje obsega pomoči socialne države. Kot navaja Alex Nicholls: »Pri soočanju s vse večjo krizo se svetovne vlade in najrazličnejše nevladne organizacije vse težje spopadajo z nudenjem pravočasne in učinkovite pomoči. V mnogih državah (tako razvitih državah kot v državah v razvoju) je prišlo do sistematičnega umika vlad od zagotavljanja javnih sredstev ob uveljavitvi novih političnih ideologij, ki poudarjajo samozadostnost državljanov in dajejo primat tržno usmerjenim modelom socialnega varstva« (Nicholls 2006, 1).

Socialno podjetništvo je koncept, ki vse bolj pridobiva na popularnosti tako v akademskih krogih kot tudi v javnosti. Ideja o družbeno odgovornem podjetništvu, oziroma podjetništvu, katerega prvotni namen ni profit, temveč ustvarjanje produkta, storitve ali dejavnosti, ki je v osnovi trajnostno naravnana, je usmerjena v ustvarjanje družbene vrednosti (hkrati z ustvarjanjem ekonomske vrednosti) in poskuša doprinesiti k lokalni skupnosti, je vzbudila pozornost in zanimanje akterjev znotraj državnega sektorja, tržnega sektorja in predvsem sektorja civilne družbe. Kljub popularnosti koncepta socialnega podjetništva, ki trenutno velja za svetovni fenomen, so razlogi za porast popularnosti med državami različni (Robinson 2006, 96). Za Evropo velja, da ima močno tradicijo sektorja civilne družbe, zato predvsem za ta prostor ni presenetljivo, da je socialno podjetništvo v porastu. Kot navaja Robinson (2006, 96), je za razvite države značilno, da se zanimanje za socialno podjetništvo poveča predvsem kot odgovor na upad obsega socialne države. Vzeli, ki so nastale v mehanizmih socialnega varstva in spremembe v institucionalnem okolju, so privedle do novih priložnosti za socialne podjetnike (Robinson 2006, 96). S svojimi inovativnimi idejami lahko ustvarijo podjetja, ki bodo družbeno naravnana, trajnostna, usmerjena v skupnost in se bodo trudila ustvarjati družbeno vrednost kljub temu, da bodo do določene mere tudi tržno naravnana.

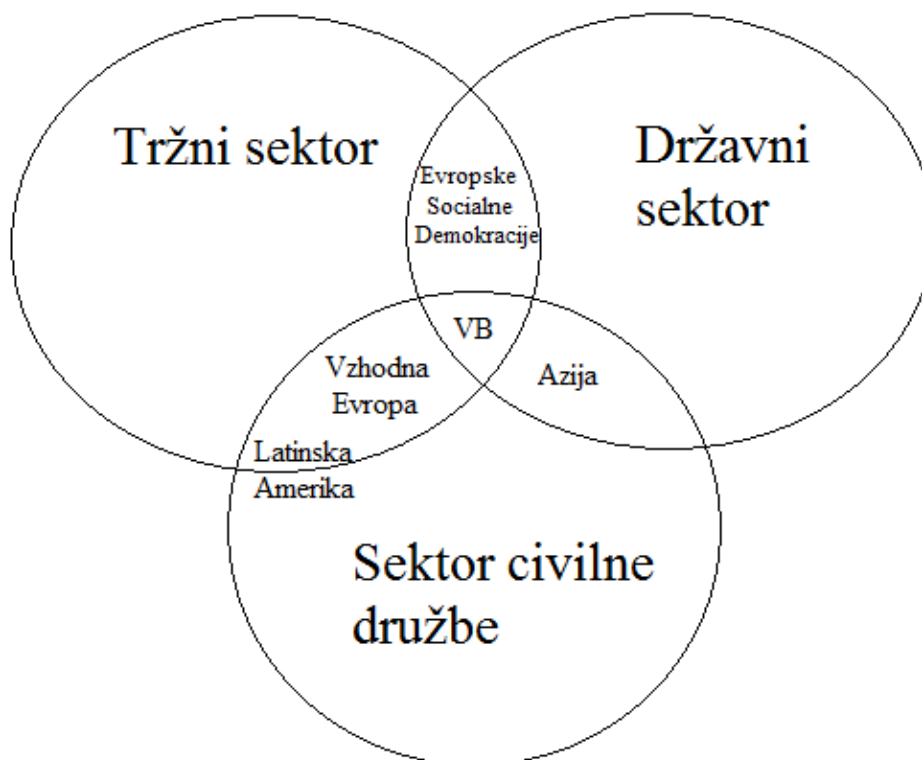
2.3 Temeljne značilnosti socialnega podjetništva

Nicholls in Cho kot temeljne značilnosti socialnega podjetništva navajata sledeče: »Socialno podjetništvo se razlikuje od drugih organizacijskih oblik, predvsem s svojo osredotočenostjo na družbeno poslanstvo, s poudarkom na inoviranju in splošno usmerjenostjo na trg.« (Nicholls in Cho 2006, 115) Nadalje avtorja dodajata, da različna socialna podjetja vsebujejo omenjene tri elemente v različnih obsegih (Nicholls in Cho 2016, 115). Od stopnje usmerjenosti na trg do poudarjanja družbenega poslanstva in stopnje inoviranja, se socialna podjetja lahko med seboj bistveno razlikujejo. Nekatera socialna podjetja so lahko naravnana predvsem na trg in ustvarjajo zgolj manjši del družbene vrednosti, medtem ko druga predvsem ustvarjajo družbeno vrednost z manjšim deležem tržne aktivnosti.

Glede umeščenosti socialnega podjetništva v posamezne sektorje oziroma na presečišče med različnimi sektorji Nicholls (2006, 12) navaja, da socialno podjetništvo najbolje razumemo kot multidimenzionalni in dinamični konstrukt, ki se premika na presečiščih med javnim, zasebnim in sektorjem civilne družbe.

Spodnja slika (Slika 2.1) prikazuje umeščenost koncepta socialnega podjetništva za različne države ali skupine držav na presečiščih različnih sektorjev družbe. Koncept socialnega podjetništva je lahko vključen v vse tri sektorje; sektor tržnega gospodarstva, državni sektor in sektor civilne družbe. Od okolja, države, podpornega okolja in zakonodaje pa je odvisno, na katerem področju se socialno podjetništvo razvije in v katere sektorje se vključi.

Slika 2.1: Umestitev koncepta socialnega podjetništva

Vir: Nicholls (2006, 5).

Socialna podjetja pri uresničevanju svojega poslanstva, zagotavljanja družbene vrednosti in družbenih sprememb delujejo znotraj velikega razpona organizacijskih oblik kot so: dobrodelne organizacije, kooperative, delniške družbe, skupnostna podjetništva, zavodi, društva, zadruge, ustanove, fundacije, razvojni skladi in kot gospodarske družbe. (Nicholls 2006, 12; Podmenik in Česnik 2015a, 41).

Leadbeater prav tako zaznava, da se socialno podjetništvo pojavlja v vseh treh sektorjih družbe. Pri odločitvi za socialno podjetništvo pa po njegovem mnenju primarno zaznamo tri načine sprejemanja poslanstva socialnega podjetništva glede na primarni sektor iz katerega organizacija izhaja. Najbolj značilni načini prehajanja med sektorji so:

- javni sektor, ki sprejema podjetniške spretnosti in znanja
- podjetja, ki se osredotočajo na družbene cilje
- prostovoljne organizacije in neprofitne organizacije, ki sprejemajo bolj podjetniške vidike (Leadbeater 1997 v Nicholls 2006, 12)

2.3.1 Niz indikatorjev idealno tipskega socialnega podjetja

Množica definicij in različnih pojmovanj socialnega podjetništva je leta 1996 privedla do formacije evropskega raziskovalnega omrežja EMES, v katerega so bili vključeni raziskovalci iz vseh 15 držav, ki so bile v tistem času članice Evropske unije. Cilj raziskovalne skupine EMES je bilo raziskati, do kakšne mere se socialno podjetništvo pojavlja v Evropski uniji. Omenjeni projekt je bil podprt s strani Evropske unije, ena izmed glavnih lastnosti projekta pa je bil tudi interdisciplinarni pristop k raziskovalni dejavnosti. Pri tem so bile vključene discipline ekonomije, sociologije, politične znanosti in menedžment (EMES v Defourny 2010, 67).

Pristop, ki ga je uporabilo raziskovalno omrežje EMES, je bil prepoznavanje različnih identifikatorjev, s katerimi bi se ustvarila jedrnata in jasna definicija socialnega podjetništva. Ob prepoznavanju identifikatorjev, ki so značilni za socialna podjetništvo, so se hkrati odločili, da njihova definicija ne bo izključujoča. Določeni organizaciji v skladu s tem pristopom ni potrebno izpolnjevati vseh kriterijev, oziroma vsebovati vseh predstavljenih identifikatorjev, da si zasluži naziv socialnega podjetja. Socialno podjetje, ki vsebuje vse indikatorje, velja za idealno-tipsko socialno podjetje (EMES v Defourny 2010, 76).

EMES konceptualni okvir je sestavljen iz dveh nizov indikatorjev; prvi niz vsebuje pretežno ekonomske indikatorje, medtem ko vsebuje drugi niz pretežno družbene indikatorje. Za ocenjevanje ekonomskih in podjetniških dimenzij organizacij EMES ponuja naslednje kriterije:

- neprekinjena dejavnost proizvodnje blaga ali prodaje storitev
- visoka stopnja avtonomije
- velika stopnja ekonomskega tveganja
- minimalna stopnja plačanega dela

Za ocenjevanje družbenih dimenzij organizacij EMES ponuja še dodatnih 5 kriterijev:

- eksplicitni cilj v korist skupnosti

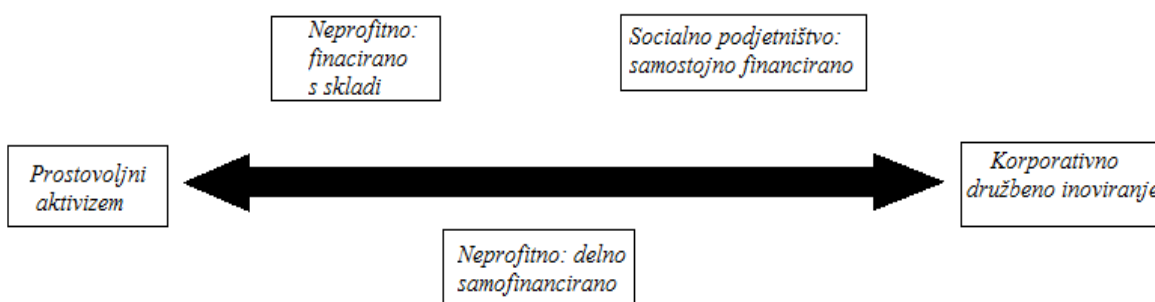
- ohranjanje pobude, ki jo je začela skupina državljanov
- moč posameznikov pri odločanju, ki ni osnovana na lastništvu kapitala
- participativna narava, ki vključuje različne deležnike, ki jih zadeva aktivnost podjetja
- omejen obseg razdelitve dobička (EMES v Defourny 2010, 68–69)

2.3.2 Financiranje socialnih podjetij

Tako kot ne obstaja enotna definicija socialnega podjetništva, ne obstaja tudi enotni vir financiranja socialnih podjetij. Vprašanje financiranja socialnih podjetij je nedvomno povezano z obliko socialnega podjetja, različnih oblik socialnih podjetij pa, kot vemo, ni malo. Mnoga socialna podjetja zato poskušajo sredstva financiranja pridobiti hkrati iz več virov. Ti viri so: država, dobrodelne organizacije, prostovoljni sektor, banke, komercialni trg in drugi možni viri financiranja (Nicholls 2006, 10).

Spodnja slika (Slika 2.2) prikazuje razpon polja, na katerem se glede na obliko financiranja giblje socialno podjetništvo. Meja na eni strani je prostovoljni aktivizem, ki je popolnoma odvisen od podarjenih sredstev in prostovoljske pomoči, druga meja pa je korporativno družbeno inoviranje, ki predstavlja socialno podjetništvo, osredotočeno na družbene cilje znotraj zasebnega sektorja. Vmes med obema poloma se nahajajo organizacije, ki so po vrsti ustrezno umeščene glede na stopnjo samostojnega financiranja (Nicholls 2006, 13).

Slika 2.2: Financiranje socialnega podjetništva

Vir: Nicholls (2006, 12).

2.3.3 Prispevek socialnega podjetništva k družbi

Socialno podjetništvo je pojav, ki ga lahko obravnavamo kot odgovor na kapitalistično usmerjeno tržno usmeritev družbe (Lužar Šajt in drugi, 2005, 38), ki se z inovativnimi pristopi sooča s težavami in izzivi sodobne družbe. V socialnem podjetništvu na globalni ravni obstaja velik potencial za ustvarjanje sistemskih sprememb z vplivanjem na družbene vzorce delovanja, ki jih lahko spremenimo na boljše. Socialno podjetništvo se kaže ne le kot zelo učinkovit način vpliva na družbo in ustvarjanje družbene vrednosti, temveč je tudi zelo učinkovito pri ustvarjanju delovnih mest (Nicholls 2006, 3). Po raziskavi v Veliki Britaniji in Walesu namreč socialno podjetništvo lahko zagotovi delovno mesto s tretjino vseh sredstev, ki jih s svojimi programi zaposlovanja in podpornimi mehanizmi pri zagotavljanju zaposlitve porabi javni sektor (Smallbone in drugi 2001 v Nicholls 2006, 3). V povezavi s sposobnostjo socialnega podjetništva za ustvarjanje družbene vrednosti se Mulgan (2006,81) strinja, da je socialno podjetništvo v tem vidiku bolj učinkovito od države, z ustvarjanjem družbene vrednosti pa ima hkrati tudi velik potencial za razbremenitev socialne države. Socialno podjetništvo, kljub različnim organizacijskim oblikam nudi zelo specifičen družbeni pojav, pri čemer je ključno njegovo poslanstvo ustvarjanja družbene in skupnostne vrednosti. Prav ustvarjanje družbene vrednosti je ključni element socialnega podjetništva, ki se v tej karakteristiki razlikuje od klasičnega podjetništva, hkrati pa je tudi usmerjeno na trg in si s tem zagotavlja preživetje in trajno delovanje.

Avtorica Johanna Mair (Mair 2010, 20) pojmuje socialno podjetje kot podjetje, čigar osnovni namen je spodbujati družbene spremembe s prepričevanjem družbenih, ekonomskih in političnih realnosti na lokalni ravni. Bornstein (Bornstein 1998 v Hockerts 2006, 144) pa socialnega podjetnika definira kot posameznika, ki utira novo pot s pomočjo nove, močne ideje, je vizionar, ki uporablja kreativno sposobnost za reševanje problemov realnega sveta, ima močan etični čut ter je 'povsem obseden' z doseganjem svoje vizije oziroma poslanstva. Socialno podjetništvo mnogi avtorji razumejo kot pojav, ki izziva obstoječe družbene prakse in ustvarja nove realnosti v skladu s svojo lastno vizijo.

Socialna ekonomija, v kategorijo katere spada tudi socialno podjetništvo po navedbah Kovač (2010, 3), predstavlja 10% evropske ekonomije izmerjeno v bruto domačem proizvodu in zaposluje več kot 11 milijonov ljudi v Evropski uniji. Po podatkih Evropske komisije je bilo število deležnikov, ki je koristilo storitve socialnih podjetij, več kot 160 milijonov (Evropska komisija v Kovač 2010, 3).

Poleg relativno velikega obsega socialnega podjetništva, zaposlitev v tem sektorju in deležnikov, ki so koristili storitve socialnih podjetij, socialno podjetništvo naslavlja tudi nekatere druge družbeno-ekonomske probleme. Defourny in Slay (2008, 5–6) opredeljujeta naslednja področja, kjer lahko socialno podjetništvo lahko pomembno prispeva:

- Prispeva k ustvarjanju socialnega kapitala na lokalni ravni.
- Zmanjšuje sivo ekonomijo z regulacijo neformalnih oblik dela (postopna ukinitve v črnega trga).
- Zagotavlja osnovne storitve na lokalni ravni (tudi brezplačno).
- Prispeva k bolj uravnoteženi uporabi lokalnih virov zaradi vključevanja lokalnih deležnikov.
- Ustvarja nova delovna mesta in integrira težje zaposljive.
- Ustvarja bolj vključujoč model upravljanja na lokalni ravni.

Kot najbolj tipični cilji socialnih podjetij pa se največkrat omenjajo cilji, ki jih navaja Noya (Noya v Slapnik 2010, 16):

- Integracija prikrajšanih ljudi skozi delo (integracija ranljivih skupin)
- Zagotavljanje socialnih storitev, okoljevarstvenih storitev in storitev na lokalni ravni
- Etično trgovanje – primer je pravična trgovina

3 Pravna ureditev socialnega podjetništva v Sloveniji

Področje socialnega podjetništva v Sloveniji ureja Zakon o socialnem podjetništvu, ki je bil sprejet 7. marca 2011 na seji Državnega zbora Republike Slovenije. Dejavnosti socialnega podjetništva so predpisane z Uredbo o določitvi dejavnosti socialnega podjetništva in Uredbo o spremembah in dopolnitvah Uredbe o določitvi dejavnosti socialnega podjetništva.

Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo (MGRT 2017) socialno podjetništvo opredeljuje z naslednjo definicijo:

Socialno podjetništvo je inovativna oblika podjetništva z velikim čutom odgovornosti za družbo in ljudi. Za socialno podjetništvo je značilno, da so motivi poslovanja v razreševanju socialnih, gospodarskih, okoljskih in drugih problemov družbe na inovativen način. Osnovni namen te alternativne oblike podjetništva je tržno delovanje ob upoštevanju načel socialnega podjetništva. Ustvarja nova delovna mesta za ranljive skupine oseb ter opravlja družbeno koristne dejavnosti.

Tako kot klasična podjetja tudi socialna podjetja nastopajo na trgu, s to razliko, da dobička praviloma ne delijo, temveč ga vračajo nazaj v podjetje. Socialno podjetništvo je povezovalno, saj spodbuja sodelovanje ljudi in prostovoljsko delo ter na ta način krepi solidarnost v družbi. (MGRT 2017)

Status socialnega podjetništva lahko pridobijo nepridobitne pravne osebe za opravljanje dejavnosti socialnega podjetništva oziroma za zaposlovanje ranljivih skupin oseb, pri tem pa namen ustanovitve socialnega podjetja ne sme biti pretežno ali izključno s ciljem pridobivanja dobička (MGRT 2007).

3.1 Tipi socialnih podjetij v Sloveniji

Slovenska zakonodaja v 8. členu Zakona o socialnem podjetništvu (ZSocP 2011) razlikuje med dvema tipoma socialnih podjetij, tipom A in tipom B. Status socialnega podjetja tipa A lahko pridobi nepridobitna pravna oseba, ki bo trajno opravljala dejavnost socialnega podjetništva in bo v prvem letu trajno zaposlovala vsaj enega delavca in najmanj dva delavca v nadaljnjih letih delovanja. Socialno podjetje tipa B, pa je ustanovljeno z namenom zaposlovanja ranljivih skupin, ki ob opravljanju svoje dejavnosti zaposluje najmanj tretjino vseh zaposlenih delavcev v podjetju (ZSocP 2011, 8. člen).

Status socialnega podjetja nepridobitna pravna oseba ohrani le, če dokaže, da je pričela zakonito opravljati dejavnost socialnega podjetništva in je dosegla določeno število zaposlenih (socialno podjetje tipa A) ali je dosegla zadosten delež števila zaposlenih (socialno podjetje tipa B). Dodaten kriterij za ohranitev statusa socialnega podjetja je predpisan za socialna podjetja tipa A, ki morajo po izteku drugega koledarskega leta delovanja izkazati, da ustvarjajo iz dejavnosti socialnega podjetništva najmanj 40 odstotkov prihodkov, po tretjem in vseh

nadaljnjih letih pa mora biti odstotek prihodkov iz dejavnosti socialnega podjetništva najmanj polovica vseh prihodkov socialnega podjetja (ZsocP 2011, 8. člen).

Za socialna podjetja tipa B zakon v 6. členu Zakona o socialnem podjetništvu predpisuje naslednje ranljive skupine:

- a) invalidi z odločbo pristojnega organa
- b) osebe, ki imajo po odločbi trajne telesne ali duševne okvare ali so manj sposobne za delo zaradi bolezni
- c) dolgotrajno brezposelne osebe (osebe, ki so brez zaposlitve 24 mesecev ali več)
- d) brezposelne osebe – iskalci prve zaposlitve (osebe, ki so na zavodu za zaposlovanje prijavljeni več kot 6 mesecev in jim je po zaključku izobraževanja to prva zaposlitev)
- e) brezposelne osebe (težje zaposljive osebe):
 - starejši od 55 let
 - pripadniki romske skupnosti
 - mladoletne osebe brez zaključenega osnovnega ali nižjega poklicnega izobraževanja
 - osebe, ki več kot 6 mesecev niso imele redne zaposlitve (zaporniki, begunci, osebe vključene v programe integracije, odvisniki od alkohola in drog ter brezdomci) (ZSocP 2001, 6. člen).

Nadalje zakon opredeljuje, da so dolgotrajno brezposelne osebe opredeljene kot ranljive še nadaljnjih 24 mesecev po zaposlitvi v socialnem podjetju, iskalci prve zaposlitve ter težje zaposljive osebe z izjemo starejših od 55 let, pa so opredeljeni kot ranljiva skupina še 12 mesecev po zaposlitvi v socialnem podjetju (ZSocP 2011, 6.člen, 2 odstavek).

4 Stanje socialnega podjetništva in omejitve, prednosti ter potenciali socialnega podjetništva za razbremenitev socialne države

V četrtem poglavju diplomske naloge bom analiziral stanje tako imenovanega tretjega sektorja in sektorja socialne ekonomije, v katerega sodijo tudi socialna podjetja ter raziskoval stanje socialnega podjetništva. Pri tem pa se bom opiral med drugim tudi na sekundarno kvalitativno

raziskavo s področja socialnega podjetništva v Sloveniji. Ta je vključevala kvalitativno analizo 29-ih raziskav s področja socialnega podjetništva, ključni del raziskave pa je temeljil na fokusnih skupinah in polstrukturiranih intervjujih s socialnimi podjetniki, predstavniki podpornega okolja, strokovnjaki in predstavnicami občine Maribor (Adam, 2015). Po ugotavljanju stanja socialnega podjetništva v Sloveniji bom raziskal, s kakšnimi omejitvami in ovirami se sooča socialno podjetništvo ter kakšne prednosti in potencialne vsebuje ta organizacijska oblika, katere namen je ustvarjanje družbene vrednosti.

4.1 Stanje tretjega sektorja v Sloveniji¹

Slovenija in druge nekdanje socialistične družbe so ob tranziciji v kapitalistično-demokratski sistem doživele vsaj tri transformativne procese: 1) privatizacijo in liberalizacijo; 2) deregulacijo trga in trga dela; 3) umik države od financiranja programov socialne varnosti in zagotavljanja drugih programov socialne zaščite (Ferge 2001 v Kolarič 2009, 227).

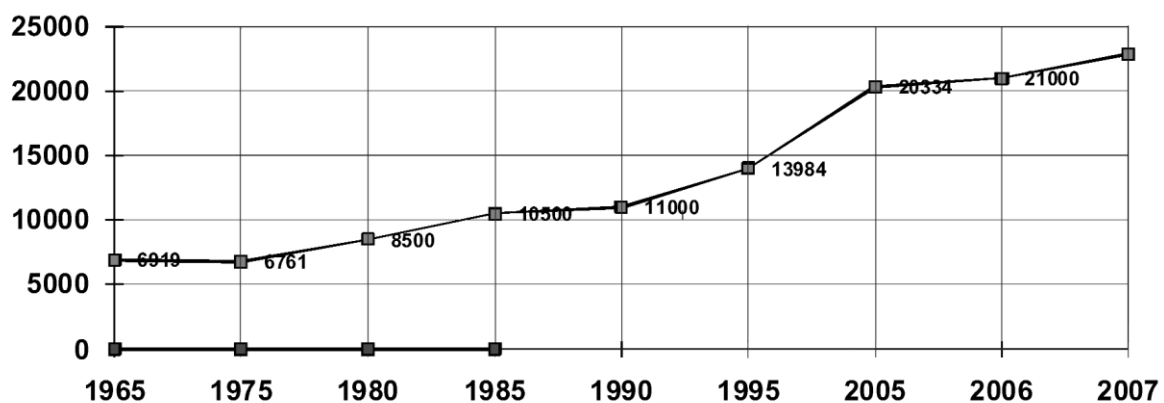
Predvsem tretji proces je v kontekstu socialne države zaskrbljujoč, saj ga lahko povežemo z upadom obsega socialne zaščite, ki nam je na voljo, oziroma smo je deležni kot državljani. Po drugi strani pa lahko gledamo na ta proces kot proces, ki je povzročil razcvet civilne družbe, ki je zaznamovala porast nevladnih organizacij, prostovoljnih organizacij ter drugih organizacij, ki spadajo v sfero civilne družbe. Z drugimi besedami, padec socialističnega režima je zaznamoval »preporod« tretjega sektorja kot izvajalca storitev, ki pomembno dopolnjujejo programe socialnega varstva, zagotovljene s strani države. Vzpon tretjega sektorja je hkrati pomenil, da so bile organizacije civilne družbe v novem sistemu primorane uporabljati nove prijeme in razvijati nove, fleksibilne oblike zagotavljanja storitev in proizvodnje izdelkov (Ferge 2001 v Kolarič 2009, 227).

Za število organizacij tretjega sektorja v Sloveniji velja v večini trend rasti. Podatki nakazujejo, da je bilo leta 1965 število organizacij tretjega sektorja 6.919, do leta 2007 pa je to število naraslo na 22.000 organizacij tretjega sektorja (Črnak-Meglič in Rakar 2009, 240). Trend rasti organizacij tretjega sektorja v obdobju let 1965 – 2007 je prikazan v spodnjem grafu (graf 4.1), drugi graf (glej graf 4.2) pa prikazuje rast nevladnih organizacij v obdobju 2009 – 2015. Kot

¹ Za organizacije tretjega sektorja štejemo zasebne neprofitne organizacije v skladu z definicijo John Hopkins primerjalnega projekta za neprofitni sektor (Salomon in drugi 1998, 1999, 2003, 2004 v Črnak-Meglič in Rakar 2009, 237). V Sloveniji v skladu s to definicijo pod organizacije tretjega sektorja štejemo: društva, ustanove, zasebne zavode, kooperative in cerkvene organizacije.

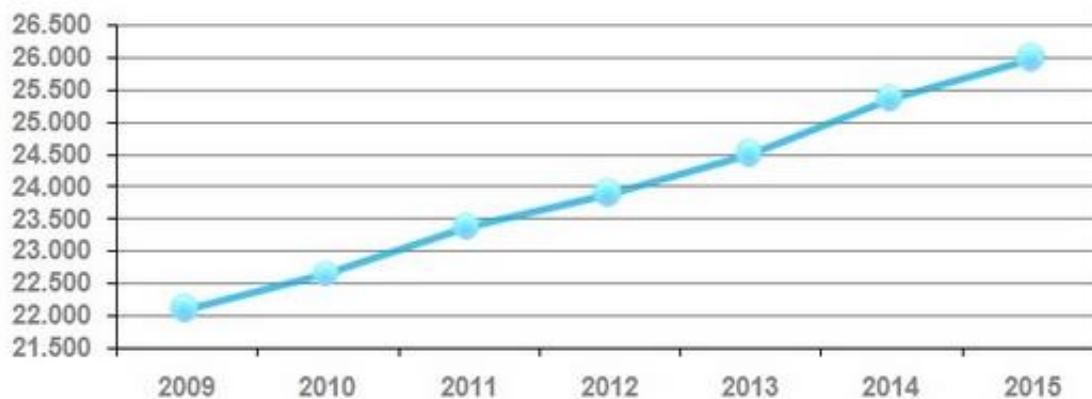
je razvidno iz drugega grafa, se trend rasti nadaljuje, saj je do leta 2015 število nevladnih organizacij naraslo na že skoraj 26.000 (CNVOS 2017). Rast je vidna kljub temu, da graf ne vključuje vseh organizacij oz. skupin, ki jih uvrščamo v tretji sektor. Skupina nevladnih organizacij namreč vključuje zgolj društva, zavode in ustanove (CNVOS 2017). Kljub temu je število nevladnih organizacij dober indikator rasti tretjega sektorja, saj po podatkih Črnak-Meglič in Rakar (2009, 240) predstavljajo društva veliko večino organizacij tretjega sektorja, to je kar 94% vseh organizacij.

Graf 4.1: Število organizacij tretjega sektorja v obdobju 1965 – 2007

Vir: Črnak-Meglič in Rakar (2009, 240).

Graf 4.2: Število nevladnih organizacij v obdobju 2009-2015

Vir: CNVOS (2017).

Kljub skoraj enotnem trendu rasti tretjega sektorja v Sloveniji v zadnjih 50 letih, pa v tretjem sektorju ni videti večjega napredka na področju deleža zaposlenih v tem sektorju. Po navedbah Črnak-Meglič in Rakar (2009, 241) se delež zaposlenih v osmih letih od leta 1996 v tem sektorju ni bistveno spremenil in znaša 0,75 % vseh zaposlenih. Prav delež zaposlenih in njegova rast v tretjem sektorju, pa poleg deleža bruto domačega proizvoda tretjega sektorja,

predstavlja enega izmed najpomembnejših indikatorjev za ocenjevanje moči tretjega sektorja. Ta podatek posledično pomeni, da ima Slovenija enega izmed najmanj razvitih sektorjev civilne družbe oziroma tretjega sektorja, saj se je med vsemi 27 državami vključenimi v raziskavo Johns Hopkins, ki prikazuje delež zaposlenih v tretjem sektorju od vseh zaposlitev uvrstila zgolj pred dve državi, Mehiko in Romunijo. Tretji sektor v Sloveniji je v zadnjih nekaj desetletjih rasel, a se ni razvijal, kar nakazuje tudi nizka raven profesionalizacije znotraj tretjega sektorja in monopolistična vloga države pri zagotavljanju programov socialne pomoči, ki posledično omejuje razvoj tretjega sektorja (Črnak-Meglič in Rakar 2009, 241–246).

4.2 Stanje socialnega podjetništva v Sloveniji

V tem poglavju diplomske naloge se bom osredotočal na opredeljevanje stanja socialnega podjetništva z ugotavljanjem ovir in omejitev socialnega podjetništva, prednosti socialnega podjetništva ter na potenciale oziroma neizkoriščene priložnosti socialnega podjetništva v Sloveniji.

Raziskovalci na področju socialnega podjetništva v Sloveniji menijo, da je socialno podjetništvo v Sloveniji šele na začetku razvoja (Berginc 2005, 12). Ob tem pa moramo poudariti, da se zanimanje za socialno podjetništvo vse bolj povečuje, o čemer priča tudi rast števila organizacij, ki se je odločila za pridobitev statusa socialnega podjetja. K večji pozornosti na pojav socialnega podjetništva so pripomogli tudi ključni zakoni, uredbe in strateški dokumenti na tem področju, ki vključujejo: Zakon o socialnem podjetništvu (ZSocP 2011), Uredbo o določitvi dejavnosti socialnega podjetništva in Uredbo o spremembah in dopolnitvah Uredbe o določitvi dejavnosti socialnega podjetništva ter Strategijo razvoja socialnega podjetništva (Vlada Republike Slovenije 2013). Po navedbah Berginca (2015, 12) sprejetje zakona na tem področju lahko vidimo kot korak v pravo smer, hkrati pa poudarja, da je zakon hkrati omejujoč, saj za veliko število socialnih podjetij še vedno predstavlja preveliko administrativno oviro.

4.2.1 Analiza ovir, prednosti in potencialov socialnega podjetništva v Sloveniji

V tem poglavju diplomske naloge bom za analizo stanja socialnega podjetništva obravnaval štiri ključne dokumente.

Prvi dokument je Študija obstoječega stanja na področju socialne ekonomije v Sloveniji s priporočili za pripravo modela uvajanja socialnega podjetništva (Lužar Šajt in drugi 2005), ki jo je pripravila Javna Agencija Republike Slovenije za podjetništvo in tuje investicije. Drugi dokument je publikacija raziskovalne skupine EMES z naslovom: Socialno podjetje - Nov model za zmanjševanje revščine in ustvarjanje zaposlovanja: Pregled konceptov in praks v Evropi in skupnosti neodvisnih držav (Borgaza in drugi, 2008). Tretji dokument je Strategija za razvoj socialnega podjetništva za obdobje 2013 – 2016 (Vlada Republike Slovenije 2013), ki ga je izdala Vlada Republike Slovenije. Četrty in zadnji dokument pa poročilo OECD v sodelovanju z Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve in enake možnosti z naslovom: Izboljšanje socialne vključenosti na lokalni ravni prek socialne ekonomije (Poročilo OECD, 2010).

Vsak izmed omenjenih dokumentov prispeva pomemben vidik o stanju socialnega podjetništva v Sloveniji, analiza vseh ključnih dokumentov pa bo pokazala največje ovire, prednosti, priložnosti in slabosti Slovenskega prostora za uveljavljanje, rast in razvoj socialnega podjetništva.

Po analizi omenjenih dokumentov so v spodnji tabeli (tabela 4.1) prikazane glavne ovire na področju socialnega podjetništva, ki omejujejo razvoj socialnega podjetništva v Sloveniji.

Tabela 4.1: Ovire za razvoj socialnega podjetništva

Ovire za razvoj socialnega podjetništva v Sloveniji
<ul style="list-style-type: none">– Lokalne oblasti socialne podjetnike ne obravnavajo kot resne partnerje za sodelovanje.– Zakoni in predpisi na področju socialnega podjetništva so razpršeni in med seboj neusklajeni.– Davčne olajšave za donatorje, tako podjetja kot posameznike niso dovolj visoke in zato ne predstavljajo dovolj velike finančne spodbude.

- Ni ustreznega podpornega sistema za promocijo in razvoj socialnih podjetij.
- Količina in način financiranja je po mnenju polovice organizacij neustrezna .
- Dostop do finančnih pomoči je selektivno omejen le na nekatere organizacijske oblike socialnih podjetij.
- Razumevanje socialnega podjetništva in koristi tako na regionalni kot nacionalni ravni je pomanjkljivo.
- Politika zaposlovanja je nepovezana z lokalnim okoljem.
- Obstoječe podporne mreže so med seboj slabo povezane in premalo usmerjene v prepoznavanje priložnosti za razvoj socialnega podjetništva.
- Socialna podjetja imajo slab ugled. (kot posledica nerazumevanja koncepta)
- Prisotno je pomanjkanje podjetniškega pristopa pri razvoju in uvajanju storitev in produktov v socialnih podjetjih.
- Management je pomanjkljivo usposobljen.
- Konceptualna zmeda - nejasnost pojma socialno podjetništvo ter povezovanje z nekdanjo nedemokratsko ureditvijo (posledica poimenovanja 'socialno')
- Obstaja stigmatizacija podjetništva in pomanjkanje pozitivne vizije podjetnikov in podjetništva.
- Opazno je pomanjkanje podjetniških sposobnosti organizacij socialne ekonomije.
- Ni jasne vloge socialne ekonomije v slovenskem socialnem sistemu.
- Nekatero socialne skupine so močno stigmatizirane.
- Obstaja razkorak med socialno ekonomijo in državo ter nizka raven komuniciranja med obema.
- Nedokončana centralizacija - odsotnost posredniških ustanov med občino in državo
- Prisotni so nerazviti mehanizmi statističnega in analitičnega spremljanja socialnega podjetništva.
- Civilna sfera je nepovezana z gospodarstvom.
- Davčne spodbude so nestimulativne. (davčne olajšave in subvencije za zaposlovanje ranljivih skupin, ki so manj produktivne)

Viri: Lužar Šajt in drugi (2005, 30); Borgaza in drugi (2008, 185); Poročilo OECD (2010, 12); Vlada Republike Slovenije (2013, 8–10).

Tabela 4.1 prikazuje relativno dolg seznam ovir za razvoj socialnega podjetništva v Sloveniji. Pri tem moramo upoštevati, da seznam vključuje vse zoznane ovire na področju socialnega

podjetništva v Sloveniji, to pa pomeni, da so nekateri problemi osredotočeni zgolj na določene lokalne skupnosti ali okolja. Posledično to pomeni, da so nekatere ovire omejene na lokalna okolja in se ne pojavljajo širše na nacionalnem nivoju.

Nadalje so v spodnji tabeli (tabela 4.2) prikazane še prednosti socialnega podjetništva in potenciali za razvoj socialnega podjetništva v Sloveniji.

Tabela 4.2: Prednosti in potenciali za razvoj socialnega podjetništva v Sloveniji

Prednosti in potenciali za razvoj socialnega podjetništva v Sloveniji
<ul style="list-style-type: none"> – Organizacije so lahko usmerjene v opravljanje ekonomskih aktivnosti oziroma sodelujejo na trgu, če hkrati delujejo tudi v skladu z javnim interesom. – Obstoj pravne ureditve za področje neprofitnih organizacij, ki lahko ustvarjajo profit (Zasebni neprofitni inštituti) – Obsežna tradicija poklicnega usposabljanja in zaposlitvenih programov na področju invalidnosti. – Davčni sistem nudi olajšave za donacije organizacijam tretjega sektorja. – Zakonodaja, ki predvideva možnost dela socialnih podjetij preko javnih naročil – Država in občine podpirajo tretji sektor z letnimi subvencijami. – Indirektni vir državnega financiranja preko loterije za invalidska in humanitarna podjetja. – Cilji razvojnih politik so naklonjeni razvoju socialnega podjetništva. – Obstajajo ukrepi in spodbude za vključevanje in zaposlovanje ciljnih skupin invalidov in težje zaposljivih brezposelnih oseb. – Obstajajo podporne organizacije (lokalne razvojne agencije, regionalne agencije), ki si prizadevajo za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva. – Na lokalni ravni obstajajo številne iniciative. – Obstajajo strategije, programi ter dobre prakse iz držav članic EU, kot dobri primeri spodbujanja socialnega podjetništva. – V Sloveniji velja, da obstaja tradicionalno močna solidarnost med prebivalci. – Ozaveščenost o že utečenih in tradicionalno razvitih oblikah socialnega podjetništva v Sloveniji (zasebni zavodi, zaposlitveni centri, invalidska podjetja in združništvo). – Obseg nevladnih organizacij je v zadnjih 20ih letih stabilen in počasi še narašča.

- Možnost statističnega spremljanja, analiz in s tem večja prepoznavnost socialnih podjetij v prihodnje z vpisom v evidenco socialnih podjetij.
- V Sloveniji prvič sprejeti zakoni, ki pozitivno vplivajo na razvoj socialnega podjetništva (Zakon o socialnem podjetništvu)
- Ustanovitev sveta za socialno podjetništvo, ki ima vlogo aktivno pomagati pri oblikovanju politik socialnega podjetništva.
- Razvojna politika dopušča možnost umestitve socialnega podjetništva v širok spekter dejavnosti.
- Zakonsko omogočena pridobitev koncesij za razvoj socialnih storitev in podpore razvoju podjetništva
- Obstajajo ukrepi za investicijske podpore socialnemu podjetništvu na podeželju.
- Projektom razvoja socialnega podjetništva se daje večji poudarek, ki vključuje projekte socialne vključenosti ranljivih skupin (sofinancirani s strani Evropskega socialnega sklada) in načrtovanje izvajanja teh projektov tudi v prihodnje.
- Obstaja pobuda 'od zibke do zibke' za oblikovanje ali prenos dobrih praks na področju trajnostnega delovanja podjetij.

Viri: Lužar Šajt in drugi (2005, 30); Borgaza in drugi (2008, 185); Poročilo OECD (2010, 12); Vlada Republike Slovenije (2013, 8–10).

Analiza prednosti in slabosti socialnega podjetništva je pokazala, da se Slovenija s sprejetjem zakona o socialnem podjetništvu, sprejetjem strategije za razvoj socialnega podjetništva in drugimi prizadevanji premika v pravo smer (Berginc 2015, 12). Kljub določenemu razvoju in dogajanju na tem področju, pa je zaznati mnoge ovire, ki zavirajo razvoj socialnega podjetništva. Glavne ovire na področju socialnega podjetništva vključujejo: nekonsistentnost in neuskkljenost zakonov, šibko podporno okolje, ki ima razpršeno in nepovezano infrastrukturo, nerazumevanje vloge socialnega podjetništva ter stigmatizacija socialnih podjetij in neustrezno financiranje. Berginc (2015, 12–16) v tem delu dodaja, da dodatne ovire predstavljajo slabo razvite podjetniške veščine, razkorak med deklarativno opredelitvijo izvajanja politik za spodbudo socialnega podjetništva in dejanskim izvajanjem omenjenih politik, problematika pridobitve finančnih virov za socialna podjetja, nestimulativna naravnost davčne in druge regulative na področju socialnega podjetništva ter preozkost in togost zakona o socialnem podjetništvu. Omejenost in preozka naravnost zakona v Sloveniji vpliva tudi na število socialnih podjetij, saj je po ocenah nekaterih raziskav v Sloveniji vsaj

900 organizacij, ki niso registrirana kot socialna podjetja, a ustrezajo definiciji socialnega podjetja. V drugi raziskavi Vaupot-a (Vaupot 2009 v Berginc, 2015, 17) je navedeno, da v Sloveniji obstaja približno 20.000 organizacij, ki imajo elemente socialnega podjetništva. Velika razlika v oceni števila organizacij, ki ustrezajo definiciji socialnega podjetništva, nakazuje na to, da raziskovalna dejavnost na področju socialnega podjetništva še ni zrela, saj med avtorji še ni enotnega konsenza o obsegu organizacij, ki vsebujejo elemente socialnega podjetništva (Berginc 2015, 14–24), oziroma jih lahko definiramo kot socialna podjetja. Kot omejitev razvoja socialnega podjetništva lahko vidimo tudi dobro razvitost javnega sektorja. Kot navaja Vesel (2010, 29), je dobra razvitost javnega sektorja, ki zagotavlja velik obseg uslug in storitev, razlog za slabšo razvitost socialne ekonomije v Sloveniji v primerjavi z drugimi članicami Evropske unije.

4.2.2 Analiza stanja socialnega podjetništva v Sloveniji

Socialna ekonomija v Evropski uniji, kot smo že omenili v prejšnjih poglavjih, ustvarja okoli 10% bruto domačega proizvoda in zagotavlja 11 milijonov delovnih mest, kar predstavlja 6 % vseh zaposlenih. Socialna ekonomija v Evropski uniji vključuje okoli 2 milijona organizacij, ki se v večini uvrščajo med mikro, mala ali srednja podjetja (Gojkovič in Podmenik 2005, 55). Socialna ekonomija v Evropski uniji je v porastu, po poročilu CIRIEC (CIRIEC 2012 v Gojkovič in Podmenik 2015, 55) se je število zaposlenih v socialni ekonomiji v Evropski uniji od leta 2002 do leta 2010 povečalo za 3,5 milijona; iz 11 milijonov na 14,5 milijonov.

Pomemben indikator za razvoj socialne ekonomije je delež zaposlenih v tem sektorju in delež prispevka k rasti BDP. Delež zaposlenih se v razvitih zaposlenih državah Evropske unije giblje med 6 in 8 %, medtem, ko za manj razvite države Vzhodne Evrope velja, da je ta odstotek do največ 3. V tem pogledu Slovenija zaostaja, saj je po raziskavah na področju socialne ekonomije v Sloveniji zaposlenih zgolj 1,5 % - 2 % prebivalstva (Gojkovič in Podmenik 2015, 55-56).

Pri tem je pomembno omeniti, da je socialna ekonomija širši pojem od socialnega podjetništva. Obsega socialnega podjetništva zato ne smemo enačiti z obsegom socialne ekonomije, ki je praviloma večja ali enaka obsegu socialnega podjetništva. Avtorja Gojkovič in Podmenik (2015, 56) ob primerjavi obsega socialne ekonomije med evropskimi državami poudarjata, da

statistični podatki različnih držav temeljijo na različnih in ne povsem jasnih metodologijah, zato ne moremo biti prepričani v kolikšni meri so ti podatki primerljivi.

4.2.2.1 Analiza stanja socialnega podjetništva na podlagi sekundarne kvalitativne raziskave

Kvalitativna raziskava, ki bo predmet analize v tem poglavju (Podmenik in Česnik 2015b), je vključevala fokusne skupine in polstrukturirane intervjuje s predstavniki socialnih podjetij (10), podpornih organizacij (6), strokovnjaki na področju socialnega podjetništva (2) in predstavnicu mariborske občine. Intervjuji in fokusne skupine so bile izvedene z organizacijami, ki jih lahko uvrščamo na polje socialnega podjetništva iz: Pomurske, Gorenjske, Savinjske, Podravske, Osrednjeslovenske, Koroške in Obalno-kraške regije.

Zakonodaja na področju socialnega podjetništva

Na podlagi kvalitativne raziskave med socialnimi podjetniki, predstavniki podpornega okolja in strokovnjaki, avtorja Podmenik in Česnik (2015b, 96) ugotavljata, da zakon med socialnimi podjetniki ni prav dobro sprejet. Nekateri so celo mnenja, da bi morali zakon razveljaviti. Prav tako je nezadovoljstvo zaznati pri strokovnjakih in predstavnikih podpornega okolja, ki so bili poleg države drugi ključni deležniki, vključeni v proces priprave zakonodaje. Ob splošnem nezadovoljstvu s sprejetim zakonom je glavna kritika zakona, da je preozko zastavljen in ni skladen s potrebami na terenu. Kot dodatno problematiko pa izpostavljajo nezmožnost pridobitve statusa socialnega podjetja za invalidska podjetja in zaposlitvene centre. Edini pozitivni učinek zakona intervjuvanci vidijo v obuditvi združništva (Podmenik in Česnik 2015b, 96–97).

Finančne spodbude in ukrepi za spodbujanje socialnega podjetništva

Država je v okviru prejšnje finančne perspektive največ sredstev za socialno podjetništvo namenila preko razpisa za spodbujanje socialnega podjetništva, ki ga je Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (v nadaljevanju: MDDSZ) objavilo v letih 2009 in 2012. V tem času so za 26 potrjenih projektov v času dveh razpisov namenili 6,5 milijonov

evrov, vir večine teh sredstev pa bil Evropski strukturni sklad. Razpisi so bili osredotočeni na zaposlovanje ranljivih skupin, podjetniški vidik pa je bil postavljen v ozadje. Po mnenjih intervjuvancev so mnogi prepoznali to dejstvo kot problematično, saj je večina poudarjala, da to ne zagotavlja ekonomske trajnosti projektov, zgolj zaposlovanje za obdobje projekta, pa po mnenju intervjuvancev ni dovolj (Podmenik in Česnik 2015b, 99–103).

Ob analizi podeljenih sredstev z regionalnega vidika ugotovimo, da so sredstva zelo skoncentrirana v osrednjeslovenski regiji, v Ljubljani, saj je bila kar polovica upravičencev iz te regije. Na razpisu za spodbujanje enakih možnosti in socialne vključenosti na trgu dela iz leta 2010 v vrednosti 7,7 milijonov evrov, ki ga je objavilo MDDSZ, so bili izbrani projekti, ki spadajo na področje socialnega podjetništva. Za socialna podjetja so od vseh namenjenih sredstev, po ocenah, bila izkoriščena sredstva v skupni vrednosti zgolj 2,7 milijona evrov (Podmenik in Česnik 2015b, 99–103).

Z ukrepom spodbujanja zaposlovanja ranljivih skupin v socialnih podjetjih tipa B, je država začela v letu 2014, izveden pa je bil v okviru javnih del. Predvidenih sredstev za ta razpis je bilo 2 milijona evrov, počrpanih sredstev pa je bilo najmanj 800.000 evrov za zaposlitev 114 oseb. Programu ukrepov 2014 – 2015 za izvajanje strategije razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013 – 2016, ki ga je vlada sprejela v drugi polovici leta 2014, je za razvoj socialnega podjetništva v dveh letih namenila 12 milijonov evrov sredstev. Pri tem je kar tri četrtine sredstev namenjenih za spodbujanje zaposlovanja ranljivih skupin in mladih, pomembno pa je poudariti, da večina razpisov ni osredotočenih izključno na socialna podjetja, temveč lahko na teh razpisih kandidirajo tudi drugi kandidati. Iz tega razloga je razvidno, da so bila sredstva, namenjena za spodbujanje socialnega podjetništva v letih 2014 in 2015 bistveno manjša od 12 milijonov (Podmenik in Česnik 2015b, 99–103).

V okviru zagotavljanja sredstev je pomembno poudariti, da je država izvedla nekaj ukrepov, ki so bili zagotovo korak v pravo smer. Tudi finančni podatki kažejo, da je država za spodbujanje socialnega podjetništva namenila okoli 10 milijonov evrov kljub prevladujočemu mnenju, da socialno podjetništvo država finančno spodbuja v premajhni meri. Velika večina sredstev je bila sicer namenjena zaposlovanju ranljivih skupin, kar je tudi glavna kritika države, saj ob uvrščanju podjetniškega vidika na stranski tir ne zagotavlja trajnosti in dolgoročnih učinkov finančnih stimulansov. Za zagotavljanje večje trajnosti bi bilo potrebno financiranje bolj osredotočiti na spodbujanje podjetniških idej, rasti podjetij, zaposlovanju vodilnega kadra, marketingu in razvoju podpornih okolij. Smiselna bi bila tudi uvedba delno povratnih sredstev

in spodbud v obliki davčnih olajšav ter spodbud na področju javnega naročanja (Podmenik in Česnik 2015b, 104–109).

Vloga občin pri razvoju socialnega podjetništva

Ena izmed pomembnih značilnosti socialnega podjetništva je vpetost tega pojava v dogajanje na ravni lokalne skupnosti ter reševanje lokalne problematike, ki se pojavlja na lokalni ravni. Za uspešno delovanje socialnih podjetij in reševanje problemov, ki se pojavljajo na ravni lokalne skupnosti, je zato zelo pomembno tudi sodelovanje z deležniki na lokalni ravni in splošno razumevanje in sprejemanje vloge in poslanstva socialnega podjetništva. Ene izmed glavnih deležnikov, ki lahko predstavljajo bodisi vir pomoči ali oviro pri vzpostavljanju socialnega podjetja, so zagotovo občine.

Na podlagi raziskave Podmenik in Česnik (2015b, 109) intervjuvanci vidijo vlogo občin pri razvoju socialnega podjetništva kot zelo pomembno. Nekateri celo ocenjujejo, da je vloga občin še večja kot vloga države pri spodbujanju socialnega podjetništva. Zakon podpira možnosti občin za pomoč socialnim podjetjem, trenutna najpogostejša oblika pomoči pa je nudenje občinskih prostorov za uporabo socialnim podjetnikom brezplačno in sofinanciranje zaposlovanja preko javnih del. Navkljub veliki vlogi, ki jih občine lahko odigrajo pri podpori socialnega podjetništva, pa je za podporo tem organizacijam najbolj ključen subjektiven odnos županov in zaposlenih na občini do socialnega podjetništva. Po mnenju intervjuvancev so namreč nekatere občine zelo odprte za socialno podjetništvo in veliko pripomorejo k njegovemu razvoju, druge pa socialnemu podjetništvu nasprotujejo.

Kot smo že omenili, je socialno podjetništvo izrazito vpeto v dogajanje v lokalni skupnosti, zato bo v prihodnosti vse pomembnejše, da občine bolj celovito pristopijo k načrtovanju razvoja socialnega podjetništva na lokalni ravni, saj trenutno za večino občin velja, da pri podpori socialnega podjetništva nastopa zelo parcialno, brez vizije in načrta za razvoj socialnega podjetništva (Podmenik in Česnik 2015b, 109–111). Kot ključne pomembne ukrepe za spodbujanje socialnega podjetništva s strani občin avtorja Podmenik in Česnik (2015b, 112) poudarjata: nepovratne finančne spodbude v namen razvoja socialnega podjetništva, omogočanje kandidiranja na občinskih razpisih za ustvarjanje podpornega okolja za socialno podjetništvo, brezplačen najem prostorov občine za dejavnosti socialnih podjetij, podeljevanje koncesij za opravljanje javnih storitev kot na primer urejanje lokalnega okolja, spodbujanje

socialnega podjetništva prek javnih naročil, kupovanje izdelkov socialnih podjetij in priprava dolgoročnih načrtov za razvoj socialnega podjetništva.

Vloga podpornega okolja pri razvoju socialnega podjetništva

Raziskava organizacij podpornega okolja je pokazala, da podporne organizacije, ki izvirajo iz nevladnega sektorja², dobro razumejo situacijo in potrebe socialnih podjetnikov, za razliko od 'konvencionalnih' podpornih organizacij, med katere štejemo tudi regionalne razvojne agencije in točke VEM. Organizacije podpornega okolja v pomoč socialnim podjetjem največkrat organizirajo različna izobraževanja in svetovanja predvsem na področju ustanovitve socialnega podjetja, zakonodaje in razvijanja idej. Kljub temu, da so omenjena izobraževanja in svetovanja dobrodošla, se kaže, da socialna podjetja potrebujejo predvsem storitve celovite podpore kot na primer mentorskih programov, ki delujejo s posameznimi organizacijami od začetnega razvoja idej pa vse do nastopa podjetja na trgu. Ob tem je pomembno, da celovitost podpore zaobjame tudi storitve nudenja zagonskih sredstev, nudenje prostorov ali infrastrukture ter pomoč pri mreženju in trženju (Podmenik in Česnik 2015b, 115–121).

Glede ustreznosti izobraževanj, ki so jih socialni podjetniki bili deležni, ti v večini menijo, da niso pridobili ustreznih znanj in vsebin, za katere ocenjujejo, da so ključne za njihov uspeh. To vrzel med ponudbo in povpraševanjem lahko v večji meri pripišemo pomanjkanju človeških virov pri podpornih organizacijah, kjer po mnenju intervjuvanih predstavnikov podpornega okolja tudi sami priznavajo, da nimajo formalnih znanj s področja podjetništva, trženja in ekonomije. Vse to so ključna znanja za klasično podjetništvo in prav tako pomembna za socialno podjetništvo (Podmenik in Česnik 2015b, 115–121).

Poleg pomanjkanja človeškega kapitala podpornih organizacij za pomoč socialnim podjetjem, pa lahko drug pomemben razlog vidimo v pomanjkanju virov financiranja, ki so jih podporne organizacije sposobne nameniti socialnim podjetjem. Tu omenimo kot primer dobre prakse Sklad 05, ki je kot edini sklad na področju financiranja socialnih podjetij s svojim inovativnim pristopom v letih 2013 – 2015 opravil 175 naložb v vrednosti 1,5 milijona evrov (Podmenik in Česnik 2015b, 115–121).

² Avtorja Podmenik in Česnik (2015b) pod nevladne organizacije štejeta društva, zavode in ustanove. Ta definicija je skladna z definicijo CNVOS (2017).

Kot zadnjo pomanjkljivost podpornega okolja omenimo še pomanjkljivo povezovanje med podpornimi okolji in premalo deljenja dobrih praks na tem področju. Pri tem naj omenimo, da je prispevek raziskovalnih institucij v podpori razvoja socialnim podjetjem trenutno še zelo šibek, kar ob pomanjkanju človeškega kapitala organizacij podpornega okolja dodatno otežuje pogoje za pomoč socialnim podjetjem (Podmenik in Česnik 2015b, 115–121).

Za zaključek tega poglavja podajmo mnenje snovalcev strategije za razvoj socialnega podjetništva (Strategija razvoja socialnega podjetništva 2013 v Berginc 2015, 15). Ti ocenjujejo, da socialno podjetništvo v Sloveniji trenutno predstavlja velik potencial, a hkrati še neizkoriščeno priložnost. Podobno oceno socialnega podjetništva v Sloveniji podajata tudi Gojkovič in Podmenik (2015, 71), ki ocenjujeta, da socialno podjetništvo na regionalni in nacionalni ravni ne igra pomembne gospodarske vloge in dokaj nepomembno prispeva k ravni inovativnosti ter deležu zaposlenih. Nadalje menita, da je za socialno podjetništvo, ki večinoma izvira iz tretjega sektorja, potreben premik bližje k drugemu, to je tržnemu sektorju ter osvobajanje iz paternalističnega odnosa države do socialnega podjetništva. Slednji problem sicer ocenjujeta kot težje rešljiv, saj v Sloveniji prevladuje tip državnega kapitalizma, kjer so državne intervencije pogoste tudi na področju zasebnega gospodarstva (Gojkovič in Podmenik 2015, 71–72).

5 Kvalitativna raziskava o stanju socialnega podjetništva in potencialih socialnega podjetništva za razbremenitev socialne države v Sloveniji – Analiza intervjujev s socialnimi podjetniki

Peto poglavje diplomske naloge obsega empirični del naloge, ki temelji na kvalitativni raziskavi, izvedeni s socialnimi podjetniki v namen analize stanja socialnega podjetništva in potencialov, ki jih socialni podjetniki vidijo v slovenskem prostoru za razvoj socialnega podjetništva ter možnosti socialnega podjetništva za razbremenitev socialne države.

5.1 Namen raziskave in raziskovalna vprašanja

Glavni namen kvalitativne raziskave je analizirati stanje socialnega podjetništva v Sloveniji in identificirati dejavnike, ki zavirajo razvoj socialnega podjetništva v Sloveniji, specifikke slovenskega okolja in prednosti, ki jih to okolje prinaša ter potencialne, ki jih intervjuvanci vidijo za razvoj socialnega podjetništva in razbremenitev socialne države v prihodnje. Socialno podjetništvo je sicer v večini primerov povezano z lokalnim okoljem, ljudmi in lokalno problematiko, zato naj omenimo, da določene prednosti veljajo zgolj za določeno lokalno okolje.

Z opiranjem na kvalitativno raziskavo bom poskušal analizirati skupne vzorce, ki se pojavljajo pri odgovorih intervjuvancev in identificirati probleme, ki so skupni vsem socialnim podjetjem. Nadalje bom raziskoval še potencial socialnega podjetništva za razbremenitev socialne države na področju socialnega vključevanja, aktivacije in zaposlovanja težje zaposljivih skupin. Za namen tega raziskovalnega vprašanja bom analiziral mnenja socialnih podjetnikov glede potencialov socialnega podjetništva za ustvarjanje delovnih mest, za vse družbene skupine s poudarkom na ranljivejših skupinah in težje zaposljivih.

Obravnaval bom naslednja raziskovalna vprašanja (v nadaljevanju RV):

RV1: Kakšno je trenutno stanje socialnega podjetništva v Sloveniji?

RV2: Kakšne so prednosti, ovire in omejitve socialnega podjetništva za razvoj in razbremenitev socialne države na obravnavanem področju?

RV3: Kakšen je potencial socialnega podjetništva za razbremenitev socialne države na področju socialnega vključevanja, aktivacije in zaposlovanja težje zaposljivih in najranljivejših družbenih skupin?

5.2 Metodologija kvalitativne raziskave

Empirični del diplomske naloge temelji na desetih polstrukturiranih intervjujih, ki sem jih opravil s socialnimi podjetniki v času med 3. in 11. julijem 2017. Intervjuji so bili v veliki večini izvedeni preko telefonskega pogovora, zgolj en intervju je bil izveden osebno. Vsem intervjuvancem sem v predhodnem telefonskem pogovoru, v katerem je bil dogovorjen čas

intervjuja, predstavil tudi namen intervjuja, tematske sklope intervjuja, predvideno trajanje intervjuja in število vprašanj ter vse pravice intervjuvancev za nesodelovanje ali odstop od sodelovanja v intervjuju. V uvodu sem intervjuvancem tudi zagotovil, da bodo vsi podatki o intervjuvanih osebah ter organizaciji anonimni, vsebina intervjujev pa bo uporabljena zgolj in samo za potrebe pisanja diplomske naloge. Pogovore z vsemi intervjuvanci sem z njihovim predhodnim dovoljenjem posnel z namenom kasnejše analize pridobljenih odgovorov. Za lažjo analizo odgovorov intervjuvancev so bili pogovori prepisani, nekateri intervjuji so bili zelo obsežni, najdaljši izmed njih je trajal približno eno uro in dvajset minut, medtem ko je najkrajši trajal dvajset minut.

Vsebinsko so vprašanja intervjujev vsebovala tri sklope, prvi izmed teh se je nanašal na dejavnosti, s katerimi se ukvarjajo socialna podjetja ter na kakšen način poskušajo pomagati pri določenem družbenem problemu ali spodbuditi določeno družbeno spremembo. Drugi sklop vprašanj se je nanašal na stanje socialnega podjetništva v Sloveniji, medtem ko se je tretji sklop vprašanj predvsem osredotočal na potencialne socialnega podjetništva ter načine in obseg pomoči, ki ga socialno podjetništvo doprinese k reševanju družbenih problemov in s tem pomaga socialni državi (glej prilogo A). Pri zastavljanju vprašanj sem se osnovne strukture vprašalnika držal toliko, kolikor so intervjuvanci direktno odgovarjali na vprašanja. Če se teme niso držali, sem poskušal intervjuvance spodbuditi z bolj fokusiranimi vprašanji ali pa sem uporabil strategijo vračanja vprašanja pri katerem spraševalec povzame povedano s strani vprašanega in to formulira kot vprašanje z namenom potrditve, da se tako vprašani kot vprašanec razumeta in mislita enako (Vogrinc 2008, 116).

Pri izvajanju intervjujev je bilo vseskozi prisotno zavedanje o pomembnosti načina zastavljenih vprašanj. Ta ne smejo biti preveč usmerjena, da odgovori niso sugerirani. Pomembno je omeniti, da se zavedamo tudi metodoloških in praktičnih omejitev vzorca pri opravljeni raziskavi. Zaradi majhnega vzorca je v primeru socialnega podjetništva na primer zelo težko zajeti množico dejavnosti, ki jih opravljajo socialni podjetniki, kar je delno tudi posledica njihovega inovativnega pristopa za reševanje družbenih problemov in ustvarjanja inovativnih produktov.

5.3 Predstavitev vzorca in interpretacija rezultatov

5.3.1 Opis vzorca

V vzorec je bilo vključeno 10 socialnih podjetij, od vzorčenih socialnih podjetij so prevladovala socialna podjetja s sedežem v pomurski in osrednjeslovenski regiji, 3 podjetja so imela sedež v Murski Soboti, 3 podjetja v Ljubljani, 2 podjetji v Kranju in po eno podjetje v Mariboru ter v Mozirju. V vzorcu je bilo 6 od vseh intervjuvanih socialnih podjetnikov moškega spola in 4 intervjuvanke so bile ženskega spola. Večina intervjuvancev je bila bodisi ustanovni član socialnega podjetja bodisi vodja projektov v socialnem podjetju. Po pravno-organizacijski obliki je bilo v vzorec zajeto 5 zavodov, 3 društva in po ena fundacija oziroma ustanova ter ena družba z omejeno odgovornostjo.

Od vseh intervjuvanih socialnih podjetij vpisanih v register socialnih podjetij, so socialni podjetniki za glavno dejavnost v registru navajali: 3 socialni podjetniki dejavnost druge nerazvrščenih članskih organizacij pod klasifikacijsko številko 94.999 ter po en socialni podjetnik na področju zbiranja in odvoza nevarnih odpadkov pod klasifikacijsko številko 38.111, eden na področju razvojne dejavnosti v družboslovju in humanistiki pod klasifikacijsko številko 72.200, eden na področju druge nerazvrščenih izobraževanj, izpopolnjevanj in usposabljanj pod klasifikacijsko številko 85.590, eden na področju trgovine na drobno v prodajalnah z rabljenim blagom pod klasifikacijsko številko 47.790, eden na področju dejavnosti invalidskih organizacij pod klasifikacijsko številko 94.991 ter eden na področju humanitarnih in dobrotelčnih organizacij pod klasifikacijsko številko 88.991 (MGRT 2017).

5.3.2 Analiza stanja socialnega podjetništva v Sloveniji

Pri vprašanju o stanju socialnega podjetništva v Sloveniji vsi intervjuvanci zaznavajo določene pomanjkljivosti na področju socialnega podjetništva, pri katerem je pogosta tema neustrezno st zakona, nesistematična ureditev financiranja, neustrezna pomoč pri financiranju zaposlovanj ranljivih skupin ter napačna percepcija javnosti kaj socialno podjetništvo sploh je. Po mnenju ene izmed intervjuvank je socialno podjetništvo pojav, ki v Sloveniji še ni postal širše uveljavljen: *»Ja, saj to je to, mi smo vedno tukaj zraven na terenu, smo tudi eni izmed prvih socialnih podjetij, ki sploh so bili ustanovljeni. Gre za to se mi zdi, da to še sploh ni pojem, ki*

še ni točno usidran v naš prostor poleg tega še ni čisto jasno, mogoče je malo preveč poudarka na socialni kot na podjetništvu./.../Tako da, jaz bi rekla, da še seveda, je v povojih to ne, da se še vedno iščemo, kaj bo to v Sloveniji pomenilo.« (Socialna podjetnica 2, 2017). Več socialnih podjetnikov poudarja, da je zakonodaja na tem področju neustrezna, omejujoča ali nedodelana, kot se je izrazil eden izmed intervjuvancev: »Jaz mislim kot prvo, mamu neustrezno zakonodajo, ker pri nas so zakonodajalci iz različnih praks socialnega podjetništva oziroma zakonodaje izbrali te evropske prakse pa nek zakon skupaj spravili.« (Socialni podjetnik 3, 2017), nadalje še dodaja, da s statusom socialnega podjetja v trenutnem zakonskem okviru ne morejo pridobiti sredstev za zaposlovanje ranljivih in težje zaposljivih skupin v enaki meri kot zaposlitveni centri ali invalidska podjetja: »Gleda na to, da mi usposabljamu pa zaposlujemu invalide, če bi mel invalidsko podjetje in ne socialno podjetje bi mel bistveno več ugodnosti kot jih mamu sedaj kot socialno podjetje./.../Mi zaposlujemu, zaposlujemu invalide in smo samo upravičeni do tiste nagrade za preseganje kvote/.../« (Socialni podjetnik 3, 2017).

Podobno mnenje izraža predstavnik invalidskega podjetja, ki meni, da je socialno podjetništvo neke vrste »modna muha«, vidi ga predvsem kot organizacijsko obliko, ki se osredotoča na zaposlovanje težje zaposljivih skupin (Socialni podjetnik 6, 2017). Težavo vidi tudi v neustreznem in nesistematičnem pristopu države do financiranja socialnih podjetij preko javnih razpisov kot se izrazi: »Ja, težava je v tem, da socialno podjetništvo, ki smo ga zagnali bom rekel 2011, 2012 je v 30% že crknilo po domače povedano. Zato ker so živeli na podlagi javnega denarja in razpisanih subvencij. To ne pomeni nobene trajnosti, nobene zanesljivosti, za razliko od invalidskih podjetij, ki pa vključno tudi z našima dvema podjetjema, ki jih imamo funkcionirajo že od/.../« (Socialni podjetnik 6, 2017).

Eden izmed intervjuvancev je izpostavil, da zakon o socialnem podjetništvu socialnim podjetjem nalaga dodatne regulatorne omejitve, medtem ko ne prinaša dodatnih prednosti, hkrati pa meni, da je država odgovornost izkazovanja, da podjetje deluje po principih socialnega podjetništva, prevalila na socialna podjetja (Socialni podjetnik 4, 2017).

Zelo dobrodošle bi bile tudi davčne olajšave in subvencije za socialna podjetja, kot se izrazi predstavnik družbe z omejeno odgovornostjo: »/.../tako bi pa dalo se še marsikaj uredit, kar se davčne politike tiče, kakšnih olajšav ali pa recimo subvencij pri zaposlovanju/.../ ne samo invalidnim osebam/.../« (Socialni podjetnik 10, 2017). Pri tem opozarja tudi na nekonsistentnost deklarativne ravni politike s prakso in dejanskim stanjem, saj po eni strani politika poudarja pomembnost razvoja socialnega podjetništva, po drugi strani pa se izvede

zelo malo predstavljenih ukrepov (Socialni podjetnik 10, 2017). Problem socialnega podjetništva predstavlja tudi financiranje, nerazumevanje socialnega podjetništva in pomanjkanje podjetniških znanj. Omenjeno problematiko izpostavi socialna podjetnica:

Ja, prvo kot prvo, ta pridevnik socialno, je dobil takšno konotacijo kot da to mora biti vse gratis, ali pa da se mora komu kaj plačat, da bo sodeloval z socialnim podjetjem. Socialna podjetja v svetu so veliko manj vredna vsem ostalim tipom podjetij, tukaj je potrebno še veliko spremeniti, kar se tiče kulture, kaj socialno podjetje je. Druga stvar s katero se ubada, se mi zdi večina, je pridobivanje sredstev, ker ni etičnih bank, zelo težko je priti do nekih sredstev. Tudi recimo če dobiš projekt, za katerega moraš zalagati in čakati na sredstva potem še kakšnih 9 mesecev, to ti težko vzameš iz svojega žepa če nisi profiten. Delaš, implementiraš ene aktivnosti s katerimi se nobeden ne ukvarja in je akutno potrebno, po drugi strani pa nimaš kapitala, da bi si to lahko privoščil. In potem so to najrazličnejši triki za financiranje/.../, kako preživeti. /.../zdaj razen tega pa je pobuda za neko krovno organizacijo, socialnih podjetij, ker mislim, da so socialni podjetniki premalo oboroženi z enimi znanji, čisto tako organizacijskimi, podjetniškimi... imajo inovativne ideje, so entuziasti, ampak mogoče jim ta podjetniška znanja manjkajo in z eno podporno inštitucijo, ki bi podpirala področja, ki jih vsak podjetnik nima, bi potem lažje ene stvari implementirale. (Socialna podjetnica 9, 2017)

Zakonodaja

Večina socialnih podjetnikov vidi zakonodajo kot neustrezno in potrebno novelizacije, kar izpostavi tudi eden izmed intervjuvancev: »No saj, spet to kar sem reku, to da ni ustrezen (zakon) ureja neke tipe socialnih podjetij, ki.../.../ in kolikor vem naj bi se popravil. Ampak v Sloveniji je itak tako, veste, da ko se zakon sprejme se že naslednji hip popravlja./.../...neznanje, oziroma kar se strategij pa tega tiče smo zelo švoh, no.« (Socialni podjetnik 10, 2017).

Ena izmed intervjuvank priznava, da zakonodaje podrobno ne pozna, hkrati pa poudarja, da kot socialno podjetje čutijo pritisk, ki je posledica poročanja stanja socialnega podjetja državi, kar jim predstavlja dodatno obremenitev ob vsem trudu, ki ga vložijo v delo z ranljivimi skupinami ter razvijanjem produktov in uspeha na trgu (Socialna podjetnica 2, 2017).

Predstavnik invalidskega podjetja je mnenja, da je zakonodaja na področju socialnega podjetništva nepotrebna, saj bi lahko področje, ki ga pokriva zakon o socialnem podjetništvu, pokrili z drugimi zakoni oziroma razširili obstoječo zakonodajo in vključili še druge ranljive skupine v obstoječi sistem (Socialni podjetnik 6, 2017).

Eden izmed intervjuvancev je tudi mnenja, da je bil ob sprejetju zakona o socialnem podjetništvu v zakon vključen le restriktivni del na podlagi praks iz tujine. Sam se izrazi:

Jaz mislim, da ni ustrezna no. Tudi zdaj jaz poznam da neka novelizacija je pripravljena tega zakona o socialnem podjetništvu ampak jaz mislim, da tudi ni bistveno boljša, mislim drugače zdaj se predvideva predvsem, da bojo tudi invalidska podjetja pa zaposlitveni centri spadal v sfero socialnega podjetništva medtem ko se za samo socialno podjetništvo praktično nebo spremenil nič./.../ Ja, pa pobrali so več ali manj sam tiste slabše stvari, ni tistih ugodnosti, ker jaz sem recimo imel stike z Nizozemci, oni imajo tako urejeno, da pač 1/3 mora socialno podjetje zaslužiti na trgu, 1/3 dobi od lokalnih skupnosti to se pravi občine v kateri deluje, 1/3 pa od države. Pri nas praktično ne dobiš nič. Razen če ne uspeš na nekem razpisu. (Socialni podjetnik 3, 2017)

Podobno mnenje izrazi sogovornica, ki meni:

V bistvu tako je tole. Ta naša zakonodaja se spreminja iz leta v leto, tudi selijo nas iz enega sektorja v drugega, iz enega ministrstva na drugo. Tako da, ta zakonodaja je še zelo nedodelana. Se da še marsikaj narediti. Če primerjamo s Severnoevropskimi državami, ampak jaz sem bolj optimist in pravim, da sčasoma se bo izkazalo, če bojo naši ministri, ki so za to zadolženi, res znali predstaviti primere dobrih praks./.../ In potem izhajal iz teh dobrih praks naprej. Ker vsi razumemo, da delovna teoretika in delovna praksa se zelo zelo razlikuje in, da je potrebno to dvoje združevati, če hočeš imeti dober zakon in potem ta zakon, da se tudi upošteva. (Socialna podjetnica 7, 2017)

Nadalje nekateri intervjuvanci menijo, da socialno podjetništvo z zakonom ni dovolj natančno definirano, kot je urejeno v tujini (Socialna podjetnica 9, 2017), medtem ko drugi menijo, da je zakon o socialnem podjetništvu ustrezen v kolikor se bo zakon ustrezno razvijal naprej.

Intervjuvanec, ki meni, da je zakonodaja relativno ustrezna, vidi določene prednosti, ki jih je prineslo sprejetje zakona, kot je možnost kandidiranja za sredstva na razpisih in možnost brezplačnega najema prostorov (Socialni podjetnik 4, 2017).

Podporno okolje

Večina intervjuvanih socialnih podjetnikov meni, da podpora za socialno podjetništvo ni ustrezna, za kar izpostavljajo različne razloge. Pogosta kritika podpornega okolja je usmerjenost na sodelovanje na razpisih, za kar je razlog tudi pomanjkanje drugih virov financiranja za socialna podjetja. Večina socialnih podjetnikov je omenila, da je sodelovala na razpisih ali še sodeluje na razpisih, nekateri pa na razpisih ne mislijo več sodelovati, kot se izrazi sogovornik: » /.../ mi smo veliko poskusili, sodelovali na razpisih... veliko sodelovali tudi z občino/.../ in z državo in dokler smo mi to zastoj delali, je to šlo skozi, čim smo pa rekli, da bi bilo fajn, da bi se kakšen tolar nam vrnil kdaj, se je pa sodelovanje več ali manj zaključilo/.../ Sigurno bi še lahko dobili kaj, če bi se še kaj prijavljali, ampak sedaj gremo brez pomoči države.« (Socialni podjetnik 1, 2017). Neustreznost razpisov sta poudarila še dva socialna podjetnika, od tega ena intervjuvanka izpostavlja: » In naše podporno okolje, mogoče malo narobe naravnano, ker vsem ponujajo samo razpise. Dajte, delajte preko razpisov, delajmo ostale razpise, oni razpis, tretji razpis. Ampak ljudje narobe razumejo, da razpisi so zaželeni ali potrebni takrat, ko ti že imaš neke dobre vzpostavljene temelje in začneš rast. Takrat bi mogli prit razpisi. Večina naših socialnih podjetij pa živi na račun razpisov, kar smatram za zelo zelo narobe.« (Socialna podjetnica 7, 2017).

Drugi socialni podjetnik poudarja predvsem nesistemske podpora socialnim podjetij preko razpisov, kot se izrazi: »Podporno okolje je popolnoma nesistemske, ker temelji na razpisih, razpisi so pa odvisni od razpisovalca in dela tistih, ki delajo in ocenjujejo prijave na razpise. Naše mnenje generalno glede vseh razpisov. Človek ne more imeti zagotovljenih pogojev za dostojno življenje, ki so odvisni od razpisa, ki je ali ga pa ni /.../Tako da, razmišljanje o dodatnih novih razpisih je ponavljanje istih napak.« (Socialni podjetnik 6, 2017).

Del intervjuvancev je mnenja, da se podporno okolje sicer trudi pomagati socialnim podjetnikom, vendar to podpora ne vidijo kot dovolj učinkovito. Več jih poudarja, da bi bile poleg razpisov zelo zaželene tudi druge oblike financiranja, kot je oblikovanje skladov za socialne podjetnike (Socialni podjetnik 5, 2017), ali najemanje denarja ter pridobivanje delno povratnih ali nepovratnih sredstev.

Nadalje vprašani izpostavljajo, da bi bilo potrebno ali vsaj zelo zaželeno, da je dostopanje do najemanja prostorov, ki jih dobijo v najem brezplačno, enostavnejše v smislu manjših birokratskih ovir. Kot dodaten ukrep, ki ga nekateri vidijo kot nujnega, drugi pa kot zaželene ga,

je oproščanje dela davkov za socialna podjetja, saj jim plačevanje davkov že tako težko situacijo še otežuje.

Eden izmed intervjuvancev je izpostavil, da je ustvarjanje poslovnega načrta za socialno podjetništvo izjemno težko, saj se stvari na trgu v vmesnem času lahko zelo spremenijo, podjetnik pa je prisiljen izpeljati projekt do konca, kljub temu, da se je stanje na trgu lahko že zelo spremenilo. Nadalje vidi problem tudi v pomoči zunanjih svetovalcev kot pomočnikov za snovanje poslovnega načrta, ti svetovalci po njegovem mnenju, večinoma naredijo poslovni načrt, nato pa s socialnim podjetjem ne sodelujejo več, socialni podjetnik pa je prisiljen izvesti ta poslovni načrt, pri čemer velik pritisk predstavlja tudi ocenjevanje projektov, kjer se presoja ali so bila sredstva porabljena za ustrezni namen. Vse tveganje je po njegovem mnenju na strani socialnega podjetnika (Socialni podjetnik 4, 2017).

Problem socialni podjetniki vidijo tudi v vsebinah izobraževanj, ki jim jih podpora okolja, saj v večini menijo, da vsebine niso ustrezne, izobraževanja pa ne zagotavljajo ključnih znanj, ki bi jih socialni podjetniki potrebovali. Nadalje vidijo problem tudi v tem, da v Sloveniji trenutno ni več izobraževalnega programa program za socialne podjetnike.

5.3.3 Potenciali socialnega podjetništva za razbremenitev socialne države

Kako pomembno socialno podjetništvo trenutno pomaga oziroma razbremenuje socialno državo

Odgovori na vprašanje kako socialno podjetništvo trenutno pomaga ali razbremenuje socialno državo, so bili zelo različni. Večina intervjuvancev meni, da socialno podjetništvo trenutno socialne države ne razbremenuje v veliki meri oziroma je potrebno še veliko razvoja na tem področju, da bo socialno podjetništvo pomembno pomagalo in razbremenjevalo socialno državo. Trije od intervjuvancev so bili sicer mnenja, da socialna podjetja pomembno ali zelo pomembno razbremenujejo socialno državo, medtem ko dva intervjuvanca nista direktno odgovorila na vprašanje. Iz njihovih odgovorov, ki so se večinoma osredotočali na opis stanja socialnega podjetništva, pa ni mogoče izluščiti mnenja o obsegu pomoči socialni državi s strani socialnega podjetništva.

Podajmo nekaj mnenj socialnih podjetnikov.

Intervjuvanec je mnenja : *»Zelo malo, zelo malo, ker trenutno takih socialnih podjetji, ki zaposlujejo je praktično, ne vem če jih je 5% tistih k so registrirani./.../ Mi bomo lahko rekli, da smo uspešno./.../lahko pomagamo socialni državi, ko bo ne vem, 3 % BDP pa 3 % recimo zaposlenih v socialnih podjetjih. Za časa imamo pa mi zelo majhno število zaposlenih v socialnih podjetjih, pa ne vem, če kaj pomagamo.«* (Socialni podjetnik 3, 2017).

Podobno mnenje izraža socialni podjetnik 10: *»Ja po mojem bolj slabo. Glede na to, da jih je zelo malo in da jih zelo malo zaposluje, zdaj ne vem, mislim da ravno zdaj dela to združenje socialne ekonomije neko raziskavo na to temo, koliko prihodkov se dejansko ustvarja v tem sektorju in koliko je zaposlenih. Ampak oni imajo ta podatek./.../«* (Socialni podjetnik 10, 2017).

Nasprotno mnenje izražata socialna podjetnica 7 in socialni podjetnik 4, ki menita, da socialno podjetništvo pomembno razbremenjuje in pomaga socialni državi. Podjetnica pravi: *»Ja, po mojem mnenju zelo. Zelo. Zato, ker je to del nevladnega sektorja in ogromno dela se lahko razporedi, dajo se priložnosti ljudem iz ranljivih ciljnih skupin, pa da pokrivamo potem več področij. /.../ Jaz pravim tako, povezanost je danes mislim, da vse. Ljudje bi se mogli bolj povezovat./.../Tako, da jaz verjamem v povezovanje in v tem je tudi prihodnost.«* (Socialna podjetnica 7, 2017). Podobno mnenje podaja tudi drugi intervjuvanec: *»Ja sedaj, jaz mislim, da zelo ali pa celo preveč. Socialna podjetja v določenih elementih pravzaprav grdo pokrivajo rit državi tam kjer ni ukrepov./.../Tako, da recimo, če gledamo naši topli obroki že to, da prostor dobivamo pomeni, da center za socialno delo je tisti, ki daje napotnice tem ljudem. /.../ ker mi bi bili ta prvo podjetje, ki bi radi zaprli svoja vrata, da nismo več potrebni, da naša storitev ni več potrebna.«* (Socialni podjetnik 4, 2017).

Najbolj tipičen odgovor pa predstavljata mnenji socialnih podjetnic 8 in 9, ki vidita potenciala za socialnega podjetništva za pomoč socialni državi, vendar menita, da trenutno socialno podjetništvo v Sloveniji še ni močno razvito in zato posledično socialni državi še ne pomaga v veliki meri. Prva svoje mnenje podaja kot: *»Ja trenutno še ni toliko razvito, potenciali pa so, no. Trenutno še ni razvito zaradi tega ker pač, spet se ponavljam, nismo tržno usmerjeni, še ne vidimo kje so te tržne priložnosti./.../«* (Socialna podjetnica 8, 2017), druga pa je mnenja: *»Ja, kot rečeno, socialno podjetništvo še zdaleč ni tako razvito pri nas kot bi si želeli. Še zdaleč ne zaposluje in vključuje toliko ljudi kot bi si želeli./.../«* (Socialna podjetnica 9, 2017).

Potencial za razvoj socialnega podjetništva in razbremenitev socialne države

V primerjavi s trenutnim stanjem socialnega podjetništva v Sloveniji, se odgovori o potencialih bistveno razlikujejo od trenutnega stanja. Vprašani v veliki večini namreč menijo, da ima

socialno podjetništvo v Sloveniji velik potencial za razvoj. Tovrstno mnenje je izrazilo kar sedem od desetih vprašanih, medtem ko eden izmed vprašanih ni podal direktnega mnenja. Preostala dva intervjuvanca sta mnenja, da socialno podjetništvo v Sloveniji nima potenciala deloma zaradi faze začetnega zanimanja za področje, ki pojenja in deloma zaradi finančnih omejitev. Intervjuvanka odgovarja: *»Ja ja, jaz ne vem, če to ne bo rožnato, to ne vidim, tako bom rekla. Najbolj rožnati časi so bili zdaj/.../, ker so bile neke pobude ker je bilo neko pač tako začetnjaško je bilo, ampak zdaj pa to vpada.«* (Socialna podjetnica 2, 2017). Z vidika financiranja pa vidi omejitve za razvoj socialni podjetnik 1, ki navaja: *»/.../ jaz mislim, da je vse s financami povezano, se pravi če bi bil budget, kar ga seveda ni/.../ bi to sigurno enkrat skozi prišlo, /.../ jaz mislim, da se v kratkem ne bo še nič kej dosti premaknilo.«* (Socialni podjetnik 1, 2017).

Večina socialnih podjetnikov vidi v razvoju velike potenciale. Pri tem svoje razloge utemeljujejo na podlagi potencialov inovativnega pristopa k reševanju družbenih problemov in hkrati ustvarjanja podjetniške ideje, kot se izrazi intervjuvanec: *»Ja, jaz mislim da tukaj, idej, možnosti je zagotovo ogromno no/.../vedno, ko se tega lotevamo, pomislimo še na to, a je to ideja, ki prinaša nek prihodek/.../in seveda je v reševanje nekega družbenega problema, absolutno. Nekaj kar je in nekaj kar še ni bilo naslovljeno. In je teh možnosti še kar nekaj no, jih sami vidimo.«* (Socialni podjetnik 10, 2017).

Eden izmed intervjuvancev vidi potencial socialnega podjetništva, ki izvira predvsem iz lokalne skupnosti: *»Ja, in sedaj poanta je v temu, da socialno podjetništvo lahko postane gonilna sila razvojnega procesa v vsaki lokalni skupnosti. To pa zato, ker zastopa interese ljudi in skupnosti.«* (Socialni podjetnik 5, 2017).

Dodatne priložnosti in potenciale vidi tudi socialna podjetnica, ki predvsem poudarja bolj odgovorni in etični pristop socialnih podjetij k tržnim aktivnostim: *»Ja... da se ogromno stvari narediti, ampak... jaz pravim, v socialnem podjetništvu morajo biti ljudje, ki vedo, da s socialnimi podjetji ne bodo obogateli, ampak bodo pokrivali druga načela. In če se taki ljudje v teh podjetjih najdejo, potem lahko delamo čuda.«* (Socialna podjetnica 7, 2017).

Ena izmed intervjuvank pa vidi velike potenciale socialnega podjetništva predvsem v zaposlovanju med drugim tudi ranljivih skupin:

Neomejeni. Neomejeni zato, ker socialna podjetja pristopajo k zaposlovanju na bolj mehek način k zaposlovanju, kot pa kapitalistična, neke multinacionalke daje ljudem čas da se priučijo, da se naučijo. Če pa se posameznik najde na nekem področju dela,

ki ga zanima in se mu to področje dela predstavi na primeren način, da ga lahko osvoji, potem je to dober delavec. Ta delavec je zadovoljen delavec, ni več socialni problem, ni več prejemnik socialnih transferjev, ampak davkoplačevalec, zadovoljen da ustvarja, kreira, da je vključen in samostojen.» (Socialna podjetnica 9, 2017)

Socialni podjetniki zajeti v vzorec v veliki večini vidijo velike priložnosti in potencialne socialnega podjetništva v Sloveniji. Potenciale za razbremenjevanje in pomoč socialni državi pa vidijo v razvoju širokega obsega dejavnosti ter na številnih področjih od zaposlovanja ranljivih skupin, lokalnega razvoja, bolj družbeno usmerjenega, okoljsko in skupnostno naravnane podjetništva do inovativnega razvoja produktov in odkrivanja novih priložnostnih področij za doseganje družbenega vpliva oziroma ustvarjanje družbene vrednosti.

Potencial socialnega podjetništva za vključevanje, aktivacijo in zaposlovanje ranljivih skupin in težje zaposljivih skupin

Mnenje intervjuvancev, ki so podali svoje mnenje o potencialu socialnega podjetništva za zaposlovanje, vključevanje in aktivacijo ranljivih skupin in težje zaposljivih skupin, je skoraj enotno. Velika večina meni, da ima na tem področju socialno podjetništvo velik potencial, kljub temu pa nekateri izpostavljajo, da je pri učinkovitosti vključevanja aktivacije in zaposlovanja, pomembna vloga države predvsem z vidika financiranja. Dva intervjuvanca od desetih zaradi pomanjkanja lastnih izkušenj na področju zaposlovanja ranljivih skupin in težje zaposljivih sicer nista prepričana, kako bi ocenila ta potencial socialnega podjetništva, ena socialna podjetnica pa na podlagi lastne izkušnje ocenjuje, da delež zaposlenih ranljivih skupin in težje zaposljivih v socialnih podjetjih ni visok. Predstavnica invalidskega podjetja, ki ocenjuje, da imajo socialna podjetja ob ustrezni podpori države veliko vlogo na tem področju, meni: *»Jaz mislim, da tukaj imajo lahko veliko vlogo, ki pa jo lahko odigrajo samo, če bodo subvencionirani oziroma sofinancirani s strani države glede na dejanske zmožnosti posameznikov/.../Ker, če bodo financirani glede na uspešnost prijave na razpisu potem je stvar popolnoma mimo.« (Socialni podjetnik 6, 2017).*

Podobno mnenje podaja socialni podjetnik, ki hkrati opozarja na nujnost podpore za izvajanje politike zaposlovanja, sam se izrazi:

Jaz mislim, da bi tu lahko mel velik, velik potencial oziroma veliko teh ljudi bi se lahko preko aktivnih politik zaposlovanja preko usposabljanj recimo, tako kot imamo mi za invalide potem za bivše odvisnike niti ni nekih programov, mi smo si pred dvema letoma naredili nek tak program za usposabljanje in pa zaposlovanje bivših odvisnikov pa smo

jim ga predstavili na ministrstvu ampak bom reku nekega feedbacka pol sploh ni bilo, nekega odgovora kako bi to zadevo reševali. Tako, da jaz mislim, da tukaj bi lahko praktično vse te skupine vključili tudi starejše recimo brezposelne osebe, prve iskalce zaposlitve in tako naprej ampak... tukaj bi morali delati bolj sistematično s tem, bom reku podpornim okoljem, s posluhom države, lokalne skupnosti in tako naprej (Socialni podjetnik 3, 2017).

Ena izmed intervjuvank meni, da obseg zaposlovanja ranljivih skupin ni zelo velik, hkrati pa ob tem poudarja, da zaposlitev pozitivno vpliva na aktivacijo teh skupin in razmišlja: *»Ja, sej to tudi ni veliki delež. Mislim vsaj pri nas ne. Ampak je pa vsaj en del, recimo z veseljem se pridejo pri nas recimo vključiti vsaj za eno sezono, recimo brezposelni. /.../procentualno to ni dosti, ampak, če en človek daje, je super in je veliko. Ker daš neko upanje, daš neko, neki zagon, ljudje vidijo, da se da, mogoče sprožiš kaj drugega tako, da v bistvu je težko merljivo ampak jaz mislim, da je pa zelo pozitivno.« (Socialna podjetnica 2, 2017).*

Potencial socialnega podjetništva za ustvarjanje delovnih mest

Vprašani so bili glede mnenja o potencialu za ustvarjanje delovnih mest razdeljeni skoraj povsem na polovico. Večinoma so odgovori vprašancev izražali sledeče mnenje: *»na področju socialnega podjetništva je še kar precej prostora za ustvarjanje delovnih mest«,* s katerim se je strinjalo pet vprašancev, hkrati pa so trije intervjuvanci izražali mnenje, da je bolj malo potenciala za ustvarjanje delovnih mest, kar je zanimivo glede na vprašanje o potencialih za vključevanje, aktivacijo in zaposlovanje ranljivih skupin, kjer so intervjuvanci v večini videli velik potencial za vključevanje, zaposlovanje in aktivacijo teh skupin. Neskladnost v podanih odgovorih v tem delu lahko pripišemo razliki med zaposlovanjem, aktivacijo in vključevanjem ter izključno zaposlovanju v socialnih podjetjih. Od preostalih dveh vprašancev eden ni znal oceniti, kakšen potencial pri ustvarjanju delovnih mest še obstaja, drugi pa na vprašanje ni direktno odgovoril. Mnenja glede potencialov za ustvarjanje delovnih mest so izrazito deljena, nekateri vidijo na tem področju velik potencial kot na primer socialna podjetnica 9, ki navaja: *»No limit, tukaj se mi zdi da sploh ni omejitve, ker je toliko surovin, ki se jih da predelovati na tisoč in en način. Toliko surovin, ki so bile sedaj odpad, to je vse kapital in te stvari, mislim te surovine rabijo tisoče in tisoče rok da se jih reciklira, na takšen ali drugačen način. Tukaj sploh ne vidim omejitve, mislim da so tu delovna mesta, še pa še.« (Socialna podjetnica 9, 2017).*

Podobno mnenje deli intervjuvanec, ki meni, da lahko raven zaposlovanja doseže ravni drugih držav Evropske unije, kot se izrazi: *»Jaz mislim, da je čisto realno da to kar je, ne vem, v tujini, to je nekje blizu deset procentov zaposlitev znotraj tega sektorja, sploh, če bi se še kakšno združništvo, ki dela vse skupaj, krepilo. To se lahko doseže, jaz mislim, da to ni problem, no./.../ Ja evo, 10 procentov, bom reku... torej zaposlitev ustvarjenih, bo obstoječih, ali bo znotraj te, socialne ekonomije.«* (Socialni podjetnik 10, 2017). Tu moramo izpostaviti, da intervjuvanec omenja socialno ekonomijo in ne socialno podjetništvo, pojem socialna ekonomija pa je širši od pojma socialno podjetništvo. Drugi socialni podjetniki menijo, da velikega potenciala v zaposlovanju na tem področju ni, to mnenje deli tudi intervjuvanka: *»Realno stanje ni dosti, tu ne moreš dosti, pravim ravno zato ker nisi konkurenčen na trgu, to je problem ne. To je problem tega podpornega okolja, ker ne zmoreš biti konkurenčen /.../mi bi z veseljem imeli šivilje, mi /.../rabimo ljudi, ampak kaj, če na trgu ne zmoreš toliko prodati/.../ V nekem manjšem obsegu lahko/.../«* (Socialna podjetnica 2, 2017).

Podobno mnenje ima tudi socialni podjetnik, ki na vprašanje o potencialih za ustvarjanje delovnih mest in obsegu delovnih mest kratko odgovori: *»Minimalno.«* (Socialni podjetnik 1, 2017).

Socialni podjetniki tudi na področju zaposlovanja vidijo določene možnosti, pri čemer se dobro zavedajo, da brez podpore države, občin in drugih organizacij, ni pogojev za velik razvoj socialnega podjetništva v Sloveniji. Posledično tudi ni velikega potenciala za ustvarjanje delovnih mest. Nekateri tudi poudarjajo, da večjega obsega zaposlovanja ne moremo doseči, dokler država ne razvije ustrežnejšega načina ocenjevanja ustreznosti projektov, ki so jim dodeljena sredstva., saj morajo biti ti projekti ustvarjeni na principu trajnosti in vsebovati idejo, ki se lahko razvija naprej (Socialna podjetnica 8, 2017).

5.4 Glavne ugotovitve kvalitativne raziskave

Intervjuji s socialnimi podjetniki, opravljeni v empiričnem delu diplomske naloge, so vključevali 10 intervjujev s socialnimi podjetniki. Intervjuvanci so odgovarjali na različne tematske sklope vprašanj, ki so bili prilagojeni teoretičnemu delu naloge in zastavljenim raziskovalnim vprašanjem. Za empirično analizo odgovorov vprašancev sta bila uporabljena predvsem dva sklopa vprašanj, pri čemer se je prvo nanašalo na stanje socialnega podjetništva

v Sloveniji, drugo pa na potencialne socialnega podjetništva za razvoj in razbremenitev socialne države.

Rezultati iz prvega sklopa vprašanj, ki se nanašajo na stanje socialnega podjetništva, kažejo, da je socialno podjetništvo v Sloveniji trenutno še daleč od faze zrelosti. Po mnenju večine socialnih podjetnikov je ta pojav v Sloveniji še v povojih. Na zgodnjo fazo razvoja opozarja večina intervjuvancev, ki v prvi vrsti vidijo problem v zakonodaji, sprejeti na področju socialnega podjetništva leta 2012, ki je po mnenju večine neustrezna, preveč toga in nestimulativna za razvoj socialnih podjetij. Trenutno v Sloveniji socialna podjetja preveč omejuje zakon, ki zavira njihove dejavnosti, stopnjo dobička in jim ne nudi zadostnih finančnih spodbud. Zelo očitno je pomanjkanje razumevanja, kaj socialno podjetništvo je. To odražajo tudi mnenja intervjuvancev. Pogosto ta pojav ljudje namreč povezujejo ali celo zamenjujejo s programi socialne podpore, posledično pa so mnenja, da socialna podjetja svoje dejavnosti in storitve nudijo zastoj.

Za zmedo in napačno predstavo o socialnem podjetništvu je delno krivo tudi poimenovanje, kjer se pridevnik socialno v Sloveniji prevečkrat povezuje s socialnim varstvom in socialnim delom, medtem ko v Evropi »social« v angleškem poimenovanju »social entrepreneurship« ali »social business« razumejo kot družbeno podjetništvo ali družbeno odgovorno podjetništvo.

Nadalje vidi velika večina intervjuvancev problem na področju socialnega podjetništva tudi v financiranju te veje socialne ekonomije. Najbolj izpostavljeno mnenje je, da financiranje socialnega podjetništva preko razpisov ne predstavlja ustreznega, stimulativnega in trajnostnega financiranja, kar se odraža tudi v zaposlovanju socialnih podjetij, ki ne ustvarjajo dolgotrajnih delovnih mest. Nekaj intervjuvancev izpostavlja tudi pomanjkanje skladov za financiranje socialnih podjetij, ki so po mnenju enega izmed njih ključni za zagon in kroženje kapitala na področju socialnega podjetništva. Socialni podjetniki menijo tudi, da trenutno s strani podpornega okolja ni zadostne pomoči. Kot problem prepoznajo tudi pomanjkanje ustreznih izobraževanj na področju socialnega podjetništva in ocenjujejo, da je premalo povezovanja med podpornimi okolji za učinkovito pomoč socialnim podjetnikom.

Rezultati drugega sklopa vprašanj v skladu s stanjem socialnega podjetništva v Sloveniji nakazujejo, da socialno podjetništvo trenutno ne prispeva pomembno k razbremenjevanju socialne države, kar sovpada z mnenji, izraženimi v prvem sklopu vprašanj, kjer večina vidi socialno podjetništvo v Sloveniji kot nezrelo ali v fazi razvoja. V primerjavi s trenutnim stanjem socialnega podjetništva v Sloveniji pa vidi večina intervjuvancev potencial ali celo

velik potencial za razvoj socialnega podjetništva v prihodnosti in posledično tudi za razbremenitev socialne države.

Nekateri izmed intervjuvancev poudarjajo, da obstaja še mnogo neizkoriščenih gospodarskih področij, kjer se s pomočjo inovativnih idej ter edinstvenim pristopom socialnih podjetnikov lahko to področje še zelo razvije. Nekateri menijo celo, da se celoten obseg socialne ekonomije pod katero spada tudi socialno podjetništvo, razvije do te mere, da doseže raven razvitih držav Evropske unije. Socialni podjetniki, zajeti v vzorec, nadalje menijo, da ima socialno podjetništvo velik potencial za aktivacijo, zaposlovanje in vključevanje ranljivih skupin. Kot pomemben faktor pri uspešnosti zaposlovanja, aktivacije in vključevanja, pa navajajo ustrezno podporo s strani države. Malce manj prepričljivo intervjuvani socialni podjetniki menijo, da obstaja še kar nekaj potenciala za ustvarjanje delovnih mest. Večina vseeno meni, da v socialnem podjetništvu obstaja kar nekaj priložnosti, nekateri menijo, da jih je na voljo neomejeno. Hkrati je kar nekaj intervjuvancev tudi mnenja, da je na področju zaposlovanja priložnosti bolj malo ali zelo malo.

6 Sklep

V pričujoči diplomski nalogi sem se osredotočal na tri teme in sicer na stanje socialnega podjetništva v Sloveniji, na potencialne socialnega podjetništva za pomoč socialni državi ter potencialne socialnega podjetništva za vključevanje, aktivacijo in zaposlovanje ranljivih skupin in težje zaposljivih skupin.

Z namenom analize zastavljenih raziskovalnih vprašanj sem v teoretskem delu diplomske naloge ob pregledu literature skušal definirati pojem socialnega podjetništva, umestiti socialno podjetništvo na presečišče treh družbenih sektorjev, identificirati poslanstvo socialnih podjetnikov in njihov pristop k reševanju družbenih problemov. Za oris stanja in kasnejšo primerjalno analizo sem v teoretskem delu analiziral obseg tretjega sektorja v Sloveniji. Na podlagi štirih ključnih dokumentov sem identificiral predvsem prednosti in slabosti socialnega podjetništva za razvoj in razbremenitev socialne države v Sloveniji. Opiral sem se tudi na rezultate sekundarne raziskave (Adam 2015), ki je vključevala kvalitativno analizo 29-ih raziskav s področja socialnega podjetništva in kvalitativno delo z izvedbo fokusnih skupin in

polstrukturiranih intervjujev s socialnimi podjetniki, predstavniki podpornega okolja, strokovnjaki in predstavnicami mariborske občine. S pomočjo te raziskave sem analiziral stanje socialnega podjetništva v Sloveniji.

V drugem delu diplomske naloge sem na podlagi lastne kvalitativne raziskave analiziral stanje socialnega podjetništva in potenciala, ki jih ima socialno podjetništvo za razbremenitev socialne države in nazadnje še potenciala socialnega podjetništva za vključevanje, aktivacijo in zaposlovanje ranljivih skupin in težje zaposljivih skupin.

Rezultati analize, ki se nanašajo na RV1 nakazujejo, da je v Sloveniji socialno podjetništvo še v povojih, na kar nakazuje tudi mnogo zaviralnih okoliščin za razvoj in razmah socialnega podjetništva. Med številne omejitve sodi neustreznost zakonodaje, nestimulativna finančna politika na področju socialnega podjetništva, neučinkovita pomoč in pomanjkanje pomoči s strani podpornih okolij za socialne podjetnike ter konceptualna zmeda na področju socialnega podjetništva. Opravljena kvalitativna raziskava in podatki sekundarne kvalitativne raziskave (Adam 2015), poleg tega pa tudi teoretski del naloge, več ali manj prikazujejo enake rezultate, kar se tiče stanja socialnega podjetništva v Sloveniji. Na tem področju obstajajo številne ovire za razvoj. Te vključujejo predvsem zakonodajne omejitve, konceptualno zmedo, pomanjkanje izobraževanj, nezadostno pomoč s strani podpornega okolja in neustrezno financiranje socialnih podjetij. Prednosti, ki jih ponuja slovensko okolje, niso izkoriščene. Ob ustreznih podporah pa obstaja še velik potencial na področju socialnega podjetništva.

Raziskovalni vprašanji RV2 in RV3 sem analiziral na podlagi kvalitativne raziskave, ki sem jo opravil s socialnimi podjetniki. Rezultati za RV2 nakazujejo, da socialno podjetništvo trenutno pomembno ne prispeva, ne pomaga in ne razbremeni socialne države, medtem ko ima na tem področju po mnenju intervjuvancev precej velik potencial. Velik potencial vidijo socialni podjetniki tudi na področju aktivacije, vključevanja in zaposlovanja ranljivih skupin in težje zaposljivih skupin. Nadalje rezultati kvalitativne raziskave kažejo, da se na področju socialnega podjetništva lahko ustvari še precej delovnih mest. Z analizo slednjih vprašanj sem odgovoril tudi na RV3, kjer mnenja intervjuvancev kažejo, da obstaja potencial za razvoj na tem področju.

Pričujoča diplomska naloga in podani rezultati nakazujejo, da je socialno podjetništvo v Sloveniji še relativno nerazvito. Omenjeno dejstvo potrjuje tudi majhno število zaposlenih na področju socialne ekonomije in zelo nizek delež bruto domačega proizvoda na področju socialne ekonomije, ki je širši pojem, v katerega spada tudi socialno podjetništvo. Slovenija v

tem merilu še krepko zaostaja za povprečjem Evropske unije, k slabem razvoju socialnega podjetništva pa pripomorejo tudi številne ovire za razvoj, ki so prisotne v Sloveniji. Število registriranih socialnih podjetij sicer raste, zgolj ta podatek pa ni primeren za analizo in na podlagi samo tega podatka ne moremo sklepati, da se socialno podjetništvo dobro razvija, saj bi za ustrezno analizo v tem delu bilo potrebno vključiti številne indikatorje razvoja.

Po analizi kvalitativnega dela sem prišel do ugotovitev, da trenutno socialno podjetništvo v večji meri ne razbremenjuje socialne države oziroma ji ne pomaga v dovolj velikem obsegu. Navkljub trenutnemu stanju večina intervjuvancev izraža optimizem glede razvoja socialnega podjetništva v Sloveniji ter potenciala za razbremenitev socialne države. Tudi glede zaposlovanja, aktivacije in vključevanja ranljivih skupin in težje zaposljivih vidijo v prihodnosti socialni podjetniki potencial za vključevanje teh skupin.

V zaključku bi rad poudaril, da empirični del diplomske naloge predstavlja vpogled v stanje socialnega podjetništva in potenciala, ki jih ima za pomoč socialni državi, raziskava pa ima določene metodološke in praktične omejitve. Zato iz rezultatov te analize ne moremo sklepati, da bi enake rezultate pridobili v ponovni raziskavi. Opravljena raziskava torej nudi vpogled v obravnavano tematiko, za potrjevanje rezultatov pa so potrebne nadaljnje raziskave.

Za večji razvoj socialnega podjetništva in razbremenitev socialne države je v socialnem podjetništvu veliko potencialov, le ti pa bodo ostali neizkoriščeni dokler politika financiranja in podpore ne bo celostno pristopila k podpori socialnih podjetij. Z ustrezno pomočjo bodo socialna podjetja lahko trajnostna in hkrati ustvarjala družbene učinke in si s tržnim delovanjem omogočala samozadostnost. Večji razvoj socialnega podjetništva je pogojen z ustrezno podporo socialnim podjetjem predvsem s strani države, občin in podpornih organizacij. Le z ustrezno politiko naravnano k podpori socialnih podjetij lahko ta dosežejo svoj polni potencial in ustvarjajo družbene učinke, ki so posledica dobrih naložb v socialna podjetja.

7 Literatura

1. Adam, Frane. 2015. *O stanju in perspektivah socialnega podjetništva v Sloveniji in Hrvaški*. Ljubljana: Inštitut za razvojne in strateške analize, Založba IRSA.
2. Anderson, Battle Beth in J. Gregory Dees. 2006. Rethoric, Reality and Research: Building a Solid foundation for Practice of Social Entrepreneurship. V *Social Entrepreneurship: new models of sustainable social change*, ur. Alex Nicholls, 144–169. Oxford: Oxford University Press.
3. Berginc, Dario. 2015. Povzetek in ocena študij o socialnem podjetništvu v obdobju 2004 – 2014. V *O stanju in perspektivah socialnega podjetništva v Sloveniji in Hrvaški*. ur. Adam, Frane, 11–30. Ljubljana: Inštitut za razvojne in strateške analize, Založba IRSA.
4. Borzaga, Carlo, Jacques Defourny, Giulia Galera, Ewa Leś, Rocío Nogales, Marthe Nyssens, Geoff Prewitt in Roger Spear. 2008. Recommendations on how to Support Social Enterprises. V *Social Enterprise: A new model for poverty reduction and employment generation: An examination of the concept and practice in Europe and the Commonwealth of Independent States*, ur. Rocío Nogales, Giulia Galera in Carlo Borzaga, 177–194. UNDP Regional Bureau for Europe and the Commonwealth of Independent States. Dostopno prek: http://www.euricse.eu/wp-content/uploads/2015/03/EMES_UNDP_publication_2008.pdf (14. avgust 2017)
5. Brouard, François in Sophie Larivet. 2010. Essay on clarifications and definitions of the related concepts of social enterprise, social entrepreneur and social entrepreneurship. V *Handbook of reasearch on social entrepreneurship*, ur. Alain Fayolle in Harry Matalay, 29–57. Cheltenham; Northampton: E. Elgar, cop.
6. CNVOS. 2017. NVO sektor: Dejstva in Številke. Dostopno prek: http://www.cnvos.si/article?path=/podrocja_dela/zagovornistvo/nvo_sektor:_dejstva_in_stevilke (14. avgust 2017)
7. Črnak-Meglič, Andreja in Tatjana Rakar. 2009. The role of the third sector in the Slovenian welfare system. *Teorija in praksa* 46 (3): 237–254.
8. Defourny, Jacques. 2010. Concepts and realities of social enterprise: a European perspective. V *Handbook of reasearch on social entrepreneurship*, ur. Alain Fayolle in Harry Matalay, 57–88. Cheltenham; Northampton: E. Elgar, cop.

9. Defourney, Jacques in Ben Slay. 2008. Foreword. V *Social Enterprise: A new model for poverty reduction and employment generation: An examination of the concept and practice in Europe and the Commonwealth of Independent States*, ur. Rocio Nogales, Giulia Galera in Carlo Borzaga, 3–12. UNDP Regional Bureau for Europe and the Commonwealth of Independent States. Dostopno prek: http://www.euricse.eu/wpcontent/uploads/2015/03/EMES_UNDP_publication_2008.pdf (14. avgust 2017)
10. Fayolle, Alain in Harry Matalay. 2010. Social entrepreneurship: a multicultural and multidimensional perspective. V *Handbook of reasearch on social entrepreneurship*, ur. Alain Fayolle in Harry Matalay, 1–15. Cheltenham ; Northampton : E. Elgar, cop.
11. Gojkovič, Uroš in Dane Podmenik. 2015. Socialni Kapital in Socialno Podjetništvo v regionalnem okviru. V *O stanju in perspektivah socialnega podjetništva v Sloveniji in Hrvaški*. ur. Frane Adam, 48–79. Ljubljana: Inštitut za razvojne in strateške analize, Založba IRSA.
12. Hockerts, Kai. 2006. Entrepreneurial Opportunity in Social Purpose Business Ventures. V *Social Entrepreneurship*, ur. Johanna Mair, Jefferey Robinson in Kai Hockerts, 142–155. Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan.
13. Kolarič, Zinka. 2009. Third sector organizations in changing welfare systems in Central and Eastern European countries: some theoretical and methodological considerations. *Teorija in praksa* 46 (3): 224–236.
14. Kovač, Zdenka Marija. 2010. Smo po dvajsetletnem prehodu iz enega enoumja v drugo sposobni preseči obstoječi model razvoja v Sloveniji? V *Strokovna tematska konferenca Socialno podjetništvo - izzivi in perspektive*, ur. Goran Milošević, Zdenka Kovač in Bojan Radej, 22–35. Murska Sobota: Pribinovina.
15. Lužar Šajt, Dušanka, Sonja Gavez, Vanja Hazl, Julija Marošek, Stojan Zagorc, Simona Zagorc, Maja Gorjanc, Zdenka Kovač, Davide Branco in Matjaž Golob. 2005. *Študija obstoječega stanja na področju socialne ekonomije v Sloveniji: s priporočili za pripravo modela uvajanja socialnega podjetništva*. Ljubljana: Javna agencija Republike Slovenije za podjetništvo in tuje investicije.
16. Mair, Johanna. 2010. Social entrepreneurship: taking stock and looking ahead. V *Handbook of reasearch on social entrepreneurship*, ur. Alain Fayolle in Harry Matalay, 15–29. Cheltenham; Northampton: E. Elgar, cop.

17. Mair, Johanna, Jeffrey Robinson in Kai Hockerts. 2006. Introduction. V *Social Entrepreneurship*, ur. Johanna Mair, Jeffrey Robinson in Kai Hockerts, 1–15. Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan.
18. Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo (MGRT). 2017. *Socialno podjetništvo*. Dostopno prek: http://www.mgert.gov.si/12121121121212.1/delovna_podrocja/socialno_podjetnistvo/ (29. junij 2017)
19. Mulgan, Geoff. 2006. Cultivating the Other Invisible Hand of Social Entrepreneurship: Comparative Advantage, Public Policy and Future Research Priorities. V *Social Entrepreneurship: new models of sustainable social change*, ur. Alex Nicholls, 74–97. Oxford: Oxford University Press.
20. Nicholls, Alex. 2006. Introduction. V *Social Entrepreneurship: new models of sustainable social change*, ur. Alex Nicholls, 1–37. Oxford: Oxford University Press.
21. Nicholls, Alex in Albert Hyunbae Cho. 2006. Social entrepreneurship: The Structuration of a Field. V *Social Entrepreneurship: new models of sustainable social change*, ur. Alex Nicholls, 99–119. Oxford: Oxford University Press.
22. Podmenik, Dane in Staša Česnik. 2015a. Socialno podjetništvo med trgov, nevladnimi organizacijami ter državo. V *O stanju in perspektivah socialnega podjetništva v Sloveniji in Hrvaški*. ur. Adam, Frane, 30–48. Ljubljana: Inštitut za razvojne in strateške analize, Založba IRSA.
23. --- 2015b. Podporno okolje. V *O stanju in perspektivah socialnega podjetništva v Sloveniji in Hrvaški*. ur. Adam, Frane, 95–123. Ljubljana: Inštitut za razvojne in strateške analize, Založba IRSA.
24. Poročilo OECD. 2010. *Izboljšanje socialne vključenosti na lokalni ravni preko socialne ekonomije: Poročilo za Slovenijo*. Dostopno prek: http://www.mdds.gov.si/fileadmin/mdds.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/seminar_soc_podjet_oecd_porocilo.pdf (14. avgust 2017)
25. Robinson, Jeffrey. 2006. Navigating social and institutional Barriers to Markets: How Social Entrepreneurs Identify and Evaluate Opportunities. V *Social Entrepreneurship*, ur. Johanna Mair, Jeffrey Robinson in Kai Hockerts, 95–121. Basingstoke ; New York : Palgrave Macmillan.

26. Salamon, M. Lester, S. Wojciech Skolowski in Regina List. 2014. Chapter 1: Global Civil Society: An Overview. V *Global Civil Society Dimensions of the Nonprofit sector*, ur. Lester M. Salamon, S. Wojciech Skolowski in sodelavci, 3–61. Boulder ; London : Kumarian, cop.
27. Slapnik, Tadej. 2010. Pojem in razvoj socialnega podjetništva. V *Strokovna tematska konferenca Socialno podjetništvo - izzivi in perspektive*, ur. Goran Milošević, Zdenka Kovač in Bojan Radej, 14–22. Murska Sobota : Pribinovina.
28. Socialna podjetnica 2. 2017. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 4. julij.
29. Socialna podjetnica 7. 2017. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 7. julij.
30. Socialna podjetnica 8. 2017. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 7. julij.
31. Socialna podjetnica 9. 2017. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 10. julij.
32. Socialni podjetnik 1. 2017. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 3. julij.
33. Socialni podjetnik 3. 2017. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 4. julij.
34. Socialni podjetnik 4. 2017. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 5. julij.
35. Socialni podjetnik 5. 2017. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 5. julij.
36. Socialni podjetnik 6. 2017. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 7. julij.
37. Socialni podjetnik 10. 2017. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 11. julij.
38. Vesel, Jadranka. 2010. Socialna Ekonomija kot Alternativa.. V *Strokovna tematska konferenca Socialno podjetništvo - izzivi in perspektive*, ur. Goran Milošević, Zdenka Kovač in Bojan Radej, 22–35. Murska Sobota: Pribinovina.
39. Vlada Republike Slovenije. 2013. *Strategija razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013 – 2016*. Dostopno prek: www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/images/zaposlovanje/Strategija_socialnega_podjetnistva_-_sprejeta_na_vladi.doc (14. avgust 2017)
40. Vogrinc, Janez. 2008. *Kvalitativno raziskovanje na pedagoškem področju*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
41. Yujico, Emmanuel. 2008. Connecting the dots in social entrepreneurship through the capabilities approach. *Socio-Economic Review*, 6 (3): 493–513.

42. Yunus, Muhammad. 2006. Social Business Entrepreneurs Are the Solution. V *Social Entrepreneurship: new models of sustainable social change*, ur. Alex Nicholls, 39–45. Oxford: Oxford University Press.
43. Yunus, Muhammad. 2007. *A World Without Poverty: social business and the future of capitalism*. New York, Public Affairs Press. Dostopno prek: <https://www.google.si/url?sa=t&rc=tj&q=&e src=s&source=web&cd=2&ved=0ahUKEwjmdKVqtfVAhWIAJoKHesNAFoQFggwMAE&url=http%3A%2F%2F123deurmat.nl%2Fbooks%2Fdownload%2Fasin%3D1586486675%26type%3Dfull&usg=AFQjCNHfWHWtL9Ja0rmmruQWml54kYDN3A> (14. avgust 2017)
44. *Zakon o socialnem podjetništvu (ZSocP)*. Uradni list RS, št. 20/2011. Dostopno prek: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2011-01-0819?sop=2011-01-0819> (14. avgust 2017)
45. Zidar, Romana. 2013. Socialno podjetništvo: trend mnogih obrazov. *Socialno delo*, 52 (5): 291-305. Dostopno prek: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:docKNOYM2F1/7bb114fb-46a3-445a-a489-30b84bb66263/PDF> (14. avgust 2017)

PRILOGA A: Iztočnice za intervjuje s socialnimi podjetniki

1.Sklop vprašanj

- 1.1 S katero dejavnostjo se v glavnem ukvarja vaše podjetje, oziroma če se ukvarjate z večini dejavnostmi s katerimi ?
- 1.2. Kakšna je vaša funkcija v socialnem podjetju ?
- 1.3. Na kakšen način se vaše podjetje sooča z določeno družbeno problematiko? S kakšnimi projekti poskušate spodbuditi določeno družbeno spremembo oziroma pomagati pri določenem družbenem problemu?

2.Sklop vprašanj

- 2.1.Kakšno je vaše mnenje o stanju socialnega podjetništva na splošno v Sloveniji?
- 2.2.Kakšno je vaše mnenje o trenutni zakonodaji na področju socialnega podjetništva?
- 2.3.Kakšno je vaše mnenje o podpornem okolju za socialne podjetnike v Sloveniji? S tem mislimo tako na pomoč države in občin kot tudi druge oblike podpore socialnim podjetnikom.
- 2.4.V kolikor menite, da bi podporno okolje lahko bilo boljše, predvsem s katerega naslova menite, da bi podpora lahko bila boljša?
- 2.5.Po vašem mnenju, katerim dejavnikom bi pripisali neuspeh socialnih podjetnikov?
- 2.6.Po vašem mnenju, kateri dejavniki in znanja so najpomembnejši za uspeh socialnih podjetnikov?

3.Sklop vprašanj

- 3.1. Glede na vaše mnenje o trenutnem stanju socialnega podjetništva v Sloveniji, kako pomembno po vaši oceni socialna podjetja v Sloveniji trenutno pomagajo in razbremenjujejo socialno državo?
- 3.2. Glede na vaše mnenje o trenutnem stanju socialnega podjetništva v Sloveniji, kakšne potenciale vidite v socialnem podjetništvu za pomoč in razbremenjevanje države v prihodnosti ?
- 3.3. Do kakšne mere menite, da lahko socialno podjetništvo razbremeni socialno državo v Sloveniji ?

- 3.4. Kakšen vpliv imajo po vašem mnenju socialna podjetja na področju socialnega vključevanja, aktivacije in zaposlovanja težje zaposljivih in najranljivejših družbenih skupin?
- 3.5. V kakšni meri menite, da lahko socialno podjetništvo pomaga pri ustvarjanju delovnih mest?
- 3.6. Ali vidite na katerem področju večji potencial za razvoj socialnega podjetništva?
- 3.8. Kaj menite, da bi bilo potrebno spremeniti, da bi socialna podjetja v večji meri koristila socialni državi in jo razbremenjevala?